

Percepcija djece o vođiteljima kinezioloških aktivnosti

Ivanović, Rafaela

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:927362>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

Rafaela Ivanović

**PERCEPCIJA DJECE O VODITELJIMA
KINEZIOLOŠKIH AKTIVNOSTI**

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

Rafaela Ivanović

**PERCEPCIJA DJECE O VODITELJIMA
KINEZIOLOŠKIH AKTIVNOSTI**

Diplomski rad

Mentor rada:

doc. dr. sc. Snježana Mraković

Zagreb, srpanj 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

1. UVOD.....	1
2. KINEZIOLOŠKE AKTIVNOSTI.....	2
3. NASTAVNI PREDMET TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA	3
3.1. Tjelesno i zdravstveno odgojno-obrazovno područje	3
3.2. Posebnost nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura	5
3.3. Individualizacija rada u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture	6
4. SADRŽAJI BAZIČNIH SPORTOVA U NASTAVI TZK	9
4.1. Odabir sadržaja ovisno o dobi djece	9
4.2. Sadržaji atletike i gimnastike u nastavi TZK.....	10
5. VODITELJI KINEZIOLOŠKIH AKTIVNOSTI.....	12
5.1. Odnos voditelja kinezioloških aktivnosti i djeteta	12
5.2. Stilovi ponašanja voditelja kinezioloških aktivnosti.....	14
6. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA	18
6.1. Dosadašnja istraživanja o multidimenzionalnom modelu rukovodećeg ponašanja	18
6.2. Ostala istraživanja	19
7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	21
7.1. Cilj istraživanja	21
7.2. Istraživačka pitanja.....	21
7.3. Hipoteze.....	21
7.4. Uzorak ispitanika	22
7.5. Metode istraživanja	22
8. REZULTATI I RASPRAVA	23
9. ZAKLJUČAK	36
10. PRILOZI	37
LITERATURA.....	39
IZJAVA O IZVORNOSTI DIPLOMSKOG RADA.....	43

SAŽETAK

U današnje vrijeme, kad su djeca zasićena raznim medijskim sadržajima, tjelesna aktivnost pada u drugi plan. Zbog toga je iznimno važno nastavu Tjelesne i zdravstvene kulture planirati i programirati u skladu s promjenama koje određuje suvremeno društvo. Rukovodeće ponašanje učitelja i trenera određuje kvalitetu nastavnoga procesa i treninga. Učenici i sportaši koji su intrinzično motivirani više se trude i ulažu veći napor na samom satu Tjelesne i zdravstvene kulture ili na treningu. Dakle, koliko će nastavni proces ili sportski plan i program biti uspješan u velikoj mjeri ovisi o kvaliteti odnosa učitelja/trenera i djeteta.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 64 (N=64; Nm=28, Nž=36) sportašica i sportaša atletskih i gimnastičkih sportskih klubova u Zagrebu i okolici koji pohađaju 1.-4. razred osnovne škole. U nižim razredima velika je zastupljenost nastavnih sadržaja ovih bazičnih sportova, stoga se pretpostavlja da su učenici upoznati s osnovnim elementima atletike i gimnastike. Vrsta istraživanja je transverzalno istraživanje. Podatci su prikupljeni deskriptivnom metodom, tehnikom anketiranja. Instrument istraživanja je *Upitnik trenerova rukovodećeg ponašanja* (Leadership Scale for Sports, LSS) koji mjeri pet ponašanja trenera: instruktivnost, demokratsko ponašanje, autokratsko ponašanje, suportivnost i sklonost davanju pozitivnih povratnih informacija.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati kako djeca percipiraju svoje voditelje kinezioloških aktivnosti te ima li statistički značajne razlike u percepciji djece ovisno o spolu i dobi djece. Ovim istraživanjem potvrđeno je da djeca percipiraju svoje voditelje kinezioloških aktivnosti kao manje autokratske, a više demokratske, suportivne, instruktivne i sklone davanju pozitivnih povratnih informacija. Univarijatnom analizom varijance (ANOVA) dobivena je jedna statistički značajna razlika ovisno o dobi za kategoriju *Autokratsko ponašanje*, što znači da sportaši/ce 3. i 4. razreda svog voditelja doživljavaju više autokratskim nego što ga tako doživljavaju sportaši/ce 1. i 2. razreda ($p=0,003$). Na razini drugih dimenzija rukovođenja nisu dobivene statistički značajne razlike u percepciji aktualnog trenerovog ponašanja ovisno o spolu i dobi djece.

KLJUČNE RIJEČI: kineziološke aktivnosti; tjelesna i zdravstvena kultura; rukovodeće ponašanje; motivacija; Upitnik trenerova rukovodećeg ponašanja

SUMMARY

CHILDREN'S PREFERENCES OF KINESIOLOGICAL ACTIVITIES LEADERS

Nowadays, when children are saturated with various media content, physical activity falls into the background. Therefore, it is extremely important to plan and program the teaching of Physical Education in accordance with the changes determined by modern society. The leadership behavior of teachers and trainers determines the quality of the teaching process and training. Students and athletes who are intrinsically motivated work harder and put more effort into the Physical Education class itself or into training. Thus, how successful a teaching process or sports curriculum will be depends largely on the quality of the teacher-child and coach-child relationship.

The research was proven on a sample of 64 (N=64; Nm=28, Nž=36) athletes of athletic and gymnastic sports clubs in Zagreb and the surrounding area who attend 1st to 4th grade of elementary school. In the lower grades, there is a large representation of the content of these basic sports, so it is assumed that athletes are familiar with the basic elements of athletics and gymnastics. The type of research is transversal research. Data were collected by descriptive method, survey technique. The research instrument is the questionnaire *Leadership Scale of Sports* (LSS) which measures five behaviors of coaches: instructiveness, democratic behavior, autocratic behavior, supportiveness and propensity to give positive feedback.

The goal of this study was to examine how children perceive their leaders of kinesiological activities and whether there are statistically significant differences in the perception of children depending on gender and age. This research confirmed that children perceive their leaders of kinesiological activities as less autocratic, more democratic, supportive, instructive and prone to giving positive feedback. Univariate analysis of variance (ANOVA) shows one statistically significant age-dependent difference for the *Autocratic Behavior* category, meaning that 3rd and 4th grade athletes perceive their leader as more autocratic than 1st and 2nd grade athletes ($p=0.003$). At the level of other dimensions there are no statistically significant differences were obtained in the perception of current coaching behavior regardless of gender and age of children.

KEYWORDS: kinesiological activities; Physical Education; leadership behavior; motivation; Leadership Scale for Sports

1. UVOD

Današnju civilizaciju karakterizira specifičan način života, a to je koncentracija ljudi u gradove. Raste moć masovnih medija i djeca su poprilično zasićena medijskim sadržajima pa socijalizacija uživo i bavljenje kineziološkim aktivnostima padaju u drugi plan. Sve više mladih sudjeluje u aktivnostima za koje nije potreban gotovo nikakav mišićni napor. Kao rezultat toga kod djece je sve češća prekomjerna težina i živčana napetost što rezultira poremećajima poput hiperaktivnosti, deficita pažnje i sl. Posljedice nedostatnog kretanja mogu se ublažiti ili kompenzirati odgovarajućim kineziološkim programima (Prskalo, Barić i Badrić 2010).

Uz nužno stručno znanje kinezioloških operatora, voditelji kinezioloških aktivnosti i učitelji razredne nastave trebaju posjedovati i pedagoška znanja te znati što njihovi učenici vole i u čemu uživaju kako bi što kvalitetnije mogli planirati nastavni proces i aktivnosti. Faktor motivacije za djecu je izuzetno bitan kod bavljenja kineziološkim aktivnostima, a uloga učitelja/trenera kao motivatora jedna je od najvažnijih zadaća u sklopu podučavanja i strukturiranog vođenja. Upravo o vještini motivacijskog djelovanja učitelja uvelike ovise ciljevi i rezultati rada, odnosno ostvarenost kratkoročnih i dugoročnih ciljeva. Svako ljudsko ponašanje nečim je motivirano, ima svoju funkciju i služi za zadovoljenje određene potrebe, kako poželjno i pristojno ponašanje, tako i nepristojno, grubo ili neočekivano ponašanje. Katkada je teško prepoznati pravu svrhu pojedinog ponašanja, stoga je zadatak učitelja razumjeti što je u pozadini ponašanja te specifično pristupiti svakoj osobi nudeći alternativno ponašanja kako bi te potrebe bile zadovoljene (Caput Jogunica i Barić, 2015). Polaznici kinezioloških aktivnosti uspješniji su i motiviraniji kad su zadovoljni svojim voditeljem, a nekvalitetan odnos voditelja i polaznika/djeteta može negativno utjecati na djetetov napredak. Stoga je nužno da voditelji kinezioloških aktivnosti ispitaju preferencije djece te plan, program, sadržaje i pristup prilagode djeci, ali i svakom djetetu ponaosob kako bi se ostvarili željeni ciljevi i ishodi.

Jedan od najčešće korištenih teorijskih okvira za istraživanje i objašnjavanje rukovodećeg ponašanja je Chelladuraijev multidimenzionalni model rukovođenja u sportu. Chelladurai i Saleh (1978, 1980) razvili su upitnik trenerova rukovodećeg ponašanja u sportu (Leadership Scale for Sports) koji mjeri pet ponašanja trenera: instruktivnost, demokratsko ponašanje, autokratsko ponašanje, suportivnost i sklonost davanju pozitivnih povratnih informacija.

2. KINEZIOLOŠKE AKTIVNOSTI

Razvojem industrije i tehnologije dolazi do hedonističkog načina života, gdje prevladavaju komercijalizacija i kulturno nepoželjne aktivnosti. Ti su sadržaji često nametljivi i sa sobom nerijetko donose ovisnost djece i mladih o virtualnom svijetu te utječu na strukturu njihovog slobodnog vremena. Oni svoju stvarnost doživljavaju kroz virtualni svijet što sa sobom nosi negativne posljedice na mentalno zdravlje (Badrić i Prskalo, 2011). Upravo zbog takvog stanja očuvanje i unaprjeđivanje tjelesnog i mentalnog zdravlja postaje imperativ sadašnjeg vremena. Stvaranje navike vježbanja i kretanja u slobodnom vremenu postaje s kineziološkog motrišta primarna odgojna zadaća. Posebno se ističe pozitivan odnos prema tjelesnom vježbanju bez kojeg je zdrav način života čovjeka današnjice, a još više sutrašnjice nezamisliv (Prskalo, 2004). U sadržajima koje djeca i mladi koriste u slobodno vrijeme trebali bi dominirati kineziološki sadržaji.

Prema Ministarstvu znanosti i obrazovanja (2019) tjelesno vježbanje potiče skladan rast i razvoj organizma te pravilno tjelesno držanje, pridonosi većim radnim sposobnostima, uspjehu u učenju te osobnom i socijalnom razvoju. Tjelesnim vježbanjem razvija se sposobnost donošenja odluka i rješavanja situacijskih problema, ali isto tako razvija se samopouzdanje, samopoimanje, upornost, odlučnost te mnoga pozitivna psihička obilježja učenika. Znanje i vještine koje se stječu te navike koje se razvijaju u nastavnom predmetu *Tjelesna i zdravstvena kultura* potiču solidarnost, osjećaj odgovornosti, razvijanje moralnih vrijednosti i samopoštovanje te prihvaćanje različitosti u vidu povećanja socijalne inkluzije.

3. NASTAVNI PREDMET TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA

Tjelesna i zdravstvena kultura sastavni je dio tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja. Provodi se u cijeloj vertikali odgojno-obrazovnoga sustava Republike Hrvatske, uz izvannastavne i izvanškolske (kineziološke/sportske) aktivnosti (MZO, 2019). Cilj je tjelesne zdravstvene kulture u osnovnoj školi poticanje pravilnog rasta i razvoja učenika, čuvanje i unapređivanje njihova zdravlja, optimalan razvoj njihovih antropoloških obilježja, usvajanje i usavršavanje temeljnih kinezioloških teorijskih i kinezioloških motoričkih znanja, poboljšanje motoričkih postignuća i postizanje primjerenih odgojnih učinaka (Findak, 2009).

Ovaj nastavni predmet temelji se na usvajanju i usavršavanju kinezioloških motoričkih vještina, znanja i navika koje pridonose zadovoljavanju osnovne ljudske potrebe za kretanjem; razvoju i održavanju morfoloških obilježja, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti; sudjelovanju u elementarnim i naprednim kineziološkim/sportskim programima te stvaranju pozitivnog stajališta prema tjelesnom vježbanju i zdravom načinu življenja. Time se stječu i razvijaju temeljne kompetencije, poglavito one koje proizlaze iz potrebe primjerenog i stalnog prilagođavanja novim radnim i životnim uvjetima (MZO, 2019).

3.1. Tjelesno i zdravstveno odgojno-obrazovno područje

U suvremenom društvu sve je veća odgovornost svakog odgojno-obrazovnog područja, a posebno tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja (Findak, 2009). Prema brojnim istraživanjima primjereno tjelesno vježbanje je učinkovito i nezamjenjivo sredstvo u borbi za unaprjeđenje i zaštitu zdravlja, osobito s gledišta života u suvremenom društvu (Prskalo, 2007). Nagyová i Ramacsay (1999) tvrde kako se odgovornost škole posebice povećava u vremenu koje „opterećuje“ djecu nedovoljnim fiziološkim opterećenjem ali povećanim intelektualnim i emocionalnim opterećenjem, a nastavni predmet Tjelesna i zdravstvena kultura predstavlja planski određen i učinkovit način aktivnog odmora te djeluje rasterećujuće na učenike (MZO, 2019). Uz aktivan odmor koji je itekako potreban učenicima, nastava Tjelesne i zdravstvene kulture podmiruje i njihove biopsihosocijalne motive za kretanjem, što je jedan od ciljeva ovog odgojno-obrazovnog područja (Findak, 2009).

Tjelesno i zdravstveno odgojno-obrazovno područje ima temeljni značaj za skladan razvoj djece, učenika i mladeži te utječe na antropološki status svakog pojedinca. Dakle, koncepcija tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja teži ostvarenju kineziološkog ideala čovjeka što podrazumijeva dobro zdravlje, harmoničan razvoj i održavanje svih osobina i sposobnosti te stjecanje znanja neophodnih za učinkovit život i rad u suvremenom društvu. To podrazumijeva razvoj psihosomatskih karakteristika, stjecanje i usavršavanje biotičkih motoričkih znanja i socijalnih motoričkih znanja te postizanje primjerenih odgojnih učinaka (Findak, 2009).

Zadace tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja s jedne strane proizlaze iz eksplicitno definiranog cilja ovog odgojno-obrazovnog područja, a s druge strane iz razvojnih značajki djece, učenika i mladeži i njihovih potreba koje proistječu iz života i rada u suvremenom društvu. Te su potrebe vezane uz stjecanje temeljnih kompetencija koje osiguravaju ciljani razvoj sposobnosti, potrebitu obrazovnu usmjerenost i optimalne odgojne učinke u svakom kurikulskom ciklusu, odnosno svakoj razini odgoja i obrazovanja. Kurikul tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja treba omogućiti djeci i učenicima da putem tjelesnog vježbanja maksimalno zadovolje svoje esencijalne i egzistencijalne potrebe, a osobito one koje su im potrebne za efikasniju adaptaciju na suvremene uvjete života i rada te pripremu za rad u suvremenom društvu. Glavna zadaća odgojno-obrazovnog područja jest osposobljavanje djece za život i rad (Findak, 2009). Ispunjenje te zadace u vidu osposobljavanja djece za život i rad kroz adekvatno fiziološko opterećenje i smanjenje faktora stresa moguće je samo ako škola već od najmlađe školske dobi ponudi primjerene sadržaje i mogućnost uključivanja u različite izvanškolske kineziološke aktivnosti djece (Prskalo, 2007).

Kako bi se u ovom odgojno-obrazovnom području postigli potrebni efekti u realizaciji nastave tjelesne i zdravstvene kulture treba računati s većim brojem sati nego do sada. Sadašnji broj sati nije dovoljan ni za edukativni minimum, a kamo li za temeljne biotičke potrebe djece i učenika (Findak 2009). Trenutna situacija u Republici Hrvatskoj ukazuje da je stanje i status tjelesnog odgoja na nižoj razini od one koju to odgojno-obrazovno područje zaslužuje (Šumanović, 2012). Po aktualnom broju sati nastave tjelesne i zdravstvene kulture među državama neposrednog okruženja, i među državama cijele Europe, zauzimamo jedno od posljednjih mjesta (Findak, 2009).

3.2. Posebnost nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura

Nastavni predmet Tjelesna i zdravstvena kultura ima mnoge posebnosti. Stoga učenje i poučavanje nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura zahtijevaju mnoge prilagodbe i odmake od klasične nastave u učionicama. Nastavni proces provodi se u školskim sportskim dvoranama, školskim sportskim igralištima i prilagođenim prostorima, što od učitelja zahtijeva sasvim drukčiju mentalnu i motoričku aktivnost od one koja prevladava na ostalim nastavnim predmetima (MZO, 2019).

Kad se objektivnije sagledava uloga tjelesne i zdravstvene kulture u odgojno–obrazovnom području, treba ustvrditi da se znanstveno utemeljenim vježbanjem može bitno utjecati na regulaciju morfoloških, motoričkih i funkcionalnih obilježja, kao i na kognitivne funkcije i konativne dimenzije odgovorne za modalitete ponašanja i efikasnu socijalizaciju (Prskalo, 2007). Findak, Mraković i Prskalo (2003) pouzdano tvrde kako ne postoje ili su rijetke ljudske djelatnosti kojima se u tolikoj mjeri istodobno može utjecati na tako velik broj ljudskih obilježja, kao što je to moguće stručno oblikovanim i vođenim tjelesnim vježbanjem. Treba istaknuti kako odgojitelj, učitelj razredne nastave, učitelj tjelesne i zdravstvene kulture, voditelj kinezioloških aktivnosti imaju velik utjecaj na sva antropološka obilježja (Prskalo, 2007).

Budući da stručno oblikovano i vođeno tjelesno vježbanje utječe na velik broj ljudskih obilježja, lako se da zaključiti kako je zanemarivanje ili sprječavanje potrebe za vježbanjem jedan od bitnih uzroka poremećaja vezanih uz ukupni razvoj djeteta. Međutim, uslijed poprilično poražavajućih spoznaja gdje je 24% učenika uključeno u izvannastavne kineziološke aktivnosti, a u izvanškolske 64% učenika postavlja se pitanje koliko je škola spremna zadovoljiti potrebe učenika za kineziološkom aktivnošću. Zabrinjavajuća je i ukupna količina rada u edukaciji koja je nedovoljna i ne osigurava optimalne transformacijske učinke te nije kompenzirana aktivnošću u slobodno vrijeme (Prskalo 2007). Horgan (2005) je u svom istraživanju pokazao da 39% dječaka i 58% djevojčica u dobi od 7. do 18. godine ne ostvaruje preporučenu razinu tjelesnoga vježbanja od najmanje jednog sata dnevno.

Sam nastavni predmet Tjelesna i zdravstvena kultura potiče složene oblike mišljenja u odnosima suradnje i natjecanja uz motivaciju i izazove. Težeći unaprjeđenju i obogaćivanju nastavnoga predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura potrebno je trajno poticati neposrednu

uključenost i suradnju učitelja, roditelja/skrbnika, lokalne i šire društvene zajednice zbog dobrobiti učenika i unaprjeđenja kvalitete življenja (MZO, 2019). Od iznimne je važnosti upravo međusobna suradnja i savjetovanje roditelja i učitelja, po potrebi i drugih stručnjaka koji rade s djecom (psihologa, pedagoga, trenera...). Te informacije važno je redovito dijeliti s roditeljima, ali i djeci kako bi djeca polako gradila sliku o sebi i razvijala se da bi u konačnici radili posao koji i motivira te na kojem mogu ostvariti puni potencijal (Zgrabljić, Križanić i Koren, 2013).

3.3. Individualizacija rada u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture

Budući da nastavni predmet Tjelesna i zdravstvena kultura pozitivno utječe na cjeloviti antropološki status učenika, iznimno je važno osigurati stručno i znanstveno utemeljeno tjelesno vježbanje kojim se ostvaruje značaj tjelesnoga i zdravstvenoga odgojno-obrazovnog područja u formiranju pozitivnog stajališta prema tjelesnom vježbanju, zdravlju i kvaliteti življenja. Nastavni predmet Tjelesna i zdravstvena kultura omogućuje učenicima da bolje upoznaju svoje tijelo, kako ono funkcionira, koje su njegove prednosti i ograničenja. To pridonosi razvoju osobnosti učenika, osvješčuje važnost prevencije nastanka pretilosti i s njom povezanih bolesti te učenici razumiju važnost cjeloživotnoga tjelesnog vježbanja za očuvanje i unaprjeđenje zdravlja (MZO, 2019).

Djeca dolaze u školu i na nastavu tjelesne i zdravstvene kulture sa sustavom potreba i želja. Shodno tome, od učitelja i nastavnika se očekuje da tijekom rada maksimalno potiču intelektualnu želju učenika, kako bi utjecali na njihovu primjerenu antropološku spremnost. To znači utjecati na razinu njihove motoričke informiranosti, na odgojne efekte te na njihove autentične potrebe, a poglavito na njihovu biološku potrebu za kretanjem, odnosno tjelesnim aktivnostima (Bunk, 1999; Findak i Neljak, 2006). Mladi čovjek kao individua u skladu sa svojim interesima sam bira aktivnosti u kojima će sudjelovati, gdje će zadovoljiti svoje potrebe. U interakciji s ostalim pojedincima i skupinama, djeca i mladi doživljavaju rast osobnog samopouzdanja, a samim time i dublje spoznaju svijet oko sebe (Badrić i Prskalo, 2011).

Školski sustav sam po sebi usmjerava djecu na usvajanje širokog spektra znanja i informacija. Važno je djecu izložiti različitim aktivnostima da bi imala priliku odabrati različite stvari, no te aktivnosti djeca ne smiju prerano shvatiti kao obavezu, nego primarno kao zabavu i igru. Važno je uvijek imati na umu da i odrasli, a osobito djeca, najlakše uče i uvježbavaju nove

vještine kada je proces zanimljiv i zabavan (Zgrabljčić i sur., 2013). Provođenjem motivirajućih, raznovrsnih i izazovnih aktivnosti odvija se proces učenja i učenicima se daje mogućnost kritičkog promišljanja, donošenje odluka, izbora i prihvaćanja autonomnosti te se potiče zadovoljstvo u odgojno-obrazovnom procesu uz kineziološke aktivnosti za koje je iskazan interes (MZO, 2019). Kada se prepozna područje koje dijete zanima bilo bi dobro omogućiti češće sudjelovanje u takvim aktivnostima aktivnosti da se mogu izraziti, isprobavati te šire istraživati (Zgrabljčić i sur., 2013). Nastavni predmet Tjelesna i zdravstvena kultura važno mjesto ima u Nacionalnome programu sporta u smislu pravodobnog prepoznavanja i usmjeravanja učenika u odgovarajuće izvannastavne i izvanškolske kineziološke/sportske aktivnosti koje odgovaraju razinama njihova talenta, interesa i mogućnosti (MZO, 2019).

Kvaliteta nastave Tjelesne i zdravstvene kulture najviše ovisi o učitelju, o kompetencijama učitelja te o motiviranosti učitelja za rad (Šumanović, 2012). Učitelj je osoba koja obrazuje, ali i odgaja djecu i mlade te mora biti spreman uočavati i rješavati probleme i nepredviđene situacije koje su sastavni dio nastavnog procesa (Kalaica, 2019). Uloga je učitelja stvoriti okruženje u kojem će se dijete moći istraživati i razvijati se (Zgrabljčić i sur., 2013). Na učiteljevu motiviranost za rad utječu razne varijable. Neke od njih su želja za uspjehom, odgovornost, priznanje, napredovanje, samoaktualizacija, radni uvjeti, plaća i sigurnost radnog mjesta (Mihaliček i Rijavec, 2009). Mnogim je učiteljima najsnažniji motiv rad s učenicima i zadovoljstvo koje je prisutno kad vide da učenici uspješno uče i napreduju. Visoko motivirani učitelji uspješnije i kvalitetnije provode nastavni proces (Resman, 2001). Kvaliteti nastave i stvaranju motivacijskog ozračja učitelji mogu doprinijeti tako što će oslovljavati učenike imenom, uvažavati njihove interese, pružati mogućnosti da samostalno izaberu aktivnosti, ne kažnjavati učenike vježbanjem, ne odgađanjem nastave zbog lošeg ponašanja pojedinaca ili zbog nedostatka vremena. Također, učitelji bi u nastavni proces trebali uključiti sve učenike i nebi smjeli dopustiti da neki učenici budu zapostavljeni (Davies i sur., 2015). Učitelji trebaju promatrati reakcije učenika i uočavati u kojim aktivnostima učenik uživa, za koju aktivnost ima najveću motivaciju, radost, entuzijazam, upornost u izvođenju te vraća li se ponovno na određenu aktivnost ili brzo gubi zanimanje. Načelno u području za koje dijete ima interes i sposobnost ima i radost u izvođenju te često gubi pojam o vremenu kad izvodi tu aktivnost (Zgrabljčić i sur., 2013).

Kako bi se unaprijedila kvaliteta nastave Tjelesne i zdravstvene kulture treba sustavno osmišljavati promjene u pristupima učenju, procesu i dinamici učenja, metodama odgojno-obrazovnoga rada itd. U učenju i poučavanju ponajprije treba unaprijediti pristup prihvaćanja jedinstvenosti svakog učenika jer jedino takav pristup prepoznaje različitosti među učenicima i omogućuje zadovoljenje raznovrsnih interesa. Zato učitelji tjelesne i zdravstvene kulture trebaju napustiti standardnu provedbu nastavnoga procesa i njegovati individualni pristup u učenju i poučavanju. Učenici tako mogu ostvariti pozitivne ishode jer su oni potpuno utemeljeni na njihovom stvarnom predznanju i razini njegovih morfoloških obilježja, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti. U širem smislu jedino ovakav način učenja i poučavanja može značajno optimizirati cjeloviti biološki, psihološki i socijalni razvoj učenika (MZO, 2019).

4. SADRŽAJI BAZIČNIH SPORTOVA U NASTAVI TZK

U mlađoj školskoj dobi (6-8 godina) naglasak je na razvoju osnovnih obrazaca kretanja koji su temelj različitih sportova. To se odnosi na usvajanje proceduralnog znanja (znanja o tome kako nešto izvoditi i kako to izvoditi u skladu s pravilima) kao temelja za razvoj motoričkih vještina (Caput Jogunica i Barić, 2015).

Alić, Petrić i Badrić (2016) istražili su učestalost pojavljivanja nastavnih sadržaja s obzirom na devet kategorija od prvog do četvrtog razreda osnovne škole. Kategorije su: atletika, ples, igre, gimnastika, fitness i zdravlje, aktivnosti u prirodi, plivanje, zimski i ostalo. Najveća je učestalost atletske nastavnih sadržaja (33%), nešto manja učestalost je gimnastičkih nastavnih sadržaja (28%) i nastavnih sadržaja koja obuhvaćaju različite oblike igara (27%). Nastavni sadržaji iz ostalih kategorija (zdravlje i fitness, aktivnosti u prirodi, plivanje, zimski sportovi i ostalo) nisu zastupljeni u razrednoj nastavi. Iz dobivenih rezultata može se vidjeti da primarno mjesto imaju sadržaji bazičnih sportova atletike i gimnastike, što je u skladu s prirodom tjelesne i zdravstvene kulture gdje se prioritet daje razvoju motoričkih sposobnosti i dostignuća. Takvim se sadržajima kod djece utječe na razvoj bazičnih motoričkih sposobnosti kao što su koordinacija, brzina, izdržljivost, fleksibilnost i snaga.

4.1. Odabir sadržaja ovisno o dobi djece

U prvom razredu osnovne škole učenicima su tjelesno vježbanje i sport veselje i izazov. U tom se razdoblju organizam razvija i živčani sustav podložan je učenju, stoga dijete vrlo brzo usvaja nove i različite motoričke modele gibanja koje pohranjuje kao motoričko pamćenje (Živčić Marković i Breslauer, 2011). U razdoblju od prvoga do četvrtog razreda usvajaju se obrazovni sadržaji temeljnih motoričkih znanja koja učenike pripremaju za usvajanje složenijih motoričkih znanja u sljedećem razvojnom razdoblju (Neljak, 2013). Nastavni sadržaji prvog, drugog, trećeg i četvrtog razreda logično slijede morfološki i motorički razvoj djece mlađeg školskog uzrasta, uz poštivanje metodičkih načela sustavnosti i postupnosti. Prema načelima sustavnosti i postupnosti nastavni sadržaji odabiru se po principu: „od poznatog prema nepoznatom“, „od lakšeg prema težem“, „od jednostavnog k složenom“ i „od bližeg k daljem“ (Findak, 1999).

Od iznimne je važnosti da se pri odabiru nastavnih sadržaja vodi računa o doprinosu pojedinog nastavnog sadržaja. Primjerice gimnastički sadržaji utjecat će na poboljšanje fleksibilnosti i koordinacije kod učenika, ali takav tip aktivnosti nije uobičajeno provoditi u odrasloj dobi. U tom slučaju, ako se kao ishod učenja želi osposobiti učenike za primjenu onih motoričkih aktivnosti koje će u odrasloj dobi moći koristiti potrebno je odabrati adekvatnije nastavne sadržaje s istim utjecajem na navedene sposobnosti (Alić i sur., 2016).

4.2. Sadržaji atletike i gimnastike u nastavi TZK

Atletika i gimnastika individualni su sportovi te su u mnogočemu povezani. Elementi oba sporta prisutni su i provode se u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture u primarnom obrazovanju. U nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture primarno mjesto imaju sadržaji bazičnih sportova atletike i gimnastike. Takvim se sadržajima kod djece utječe na razvoj bazičnih motoričkih sposobnosti (koordinacija, brzina, izdržljivost, fleksibilnost i snaga), što je u skladu s prirodom tjelesne i zdravstvene kulture gdje se prioritet daje razvoju motoričkih sposobnosti i dostignuća (Alić i sur., 2016). U sadržajnom pogledu u prvom i drugom razredu usvajaju se prirodni oblici kretanja: hodanje, trčanje, skakanje, bacanje, hvatanje, gađanje, penjanje, puzanje, provlačenje, dizanje, nošenje, vučenje, kotrljanje, kolutanje. U trećem i četvrtom razredu se, uz kontinuitet provođenja prirodnih oblika kretanja, provode elementarne igre i plesni sadržaji (Vukasović, 2001). Prema Nastavnom planu i programu (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2006) nastavne teme podijeljene su u cjeline: *Hodanja i trčanja*; *Skakanja*; *Bacanja, hvatanja i gađanja* (*Bacanja i gađanja za 4. r.*); *Kolutanja*; *Penjanja*; *Upiranje* (*Višenja i upiranje za 4. r.*); *Vučenja i potiskivanja* (samo za 4. r.), *Ritmičke strukture* (*Ritmičke i plesne strukture za 4. r.*) i *Igre*.

Nastavni sadržaji iz kategorije *atletika* obuhvaćaju sve atletske discipline, a to su (sportsko) hodanje, trčanje, bacanje i skakanje. Neki od primjera prema Nastavnom planu i programu (MZO, 2006) iz cjeline *Hodanja i trčanja* su „Hodanje i trčanje uz promjenu smjera kretanja“, „Brzo trčanje do 20 m iz visokog starta“ i „Ciklična kretanja različitim tempom do 4 minute“. Iz cjeline *Skakanja* to su primjerice „Sunožni i jednonožni poskoci po označenim prostorima“, „Skok uvis iz kosoga zaleta odrazom lijevom i desnom nogom“ i „Sunožni naskok na odskočnu dasku i skok pruženo“. Cjelina *Bacanja, hvatanja i gađanja* (*Bacanja i gađanja za*

4. r.) obuhvaća teme „Bacanje loptice udalj s mjesta lijevom i desnom rukom“, „Bacanje lakših lopti uvis na različite načine i hvatanje“, „Gađanje lopticom u pokretni cilj s udaljenosti do 5 m“ i „Bacanje medicine od 1 kg suručno iz različitih položaja“.

Nastavni sadržaji iz kategorije *gimnastika* koji su propisani Nastavnim planom i programom (MZO, 2006) su primjerice „Kolut naprijed niz kosinu“, „Stoj na lopaticama“, „Upor na rukama osloncem nogama na povišenju“, „Preskakivanje kratke vijače sunožno u mjestu“, „Poskoci u mješovitome uporu uzduž švedske klupe“, „Naskok na povišenje do 40 cm, različiti saskoci“, „Bacanje lakših lopti uvis na različite načine i hvatanje“, „Premet strance“, „Dječji poskoci“, „Galop naprijed i strance“, „Vaga zanoženjem na tlu“, „Različiti položaji visova i hvatova“, „Vis prednji na karikama“, „Povezivanje koluta naprijed i natrag na različite načine“, „Hodanja i trčanja uz glazbenu pratnju“, „Različiti mješoviti upori u mjestu i kretanju na tlu/spravama“. Sve te nastavne teme, odnosno gimnastički sadržaji sadržani su u svakoj cjelini, što dokazuje veliku učestalost gimnastičkih sadržaja u razrednoj nastavi.

5. VODITELJI KINEZIOLOŠKIH AKTIVNOSTI

Kvaliteta ljudskog faktora ključ je uspješnosti u svakoj djelatnosti. Temelj kvalitete ljudskog faktora proizlazi iz kvalitete obrazovanja ljudi, a temelj njihova obrazovanja očituje se u spremnosti da svoje znanje stave u funkciju promjena, da idu ukorak s promjenama ili, još točnije, da idu ukorak s vremenom (Bruner, 2003; Reich, 2004). Stoga duga tradicija obrazovanja kineziologa, učitelja i odgojitelja može osigurati neophodan kadar u inicijalnom obrazovanju. Ovi stručnjaci obrazuju se unutar sustava koji je prilagođen kontinuiranom cjeloživotnom obrazovanju jer bez njega nije moguće pratiti suvremena dostignuća (Prskalo i Sporiš, 2016).

Cvetek (2004; prema Kalaica, 2019) tvrdi kako kompetentan učitelj ili trener ima sposobnost primjene znanja i vještina u situacijama rada i učenja, a temelj kompetentnosti je postizanje kritičkog mišljenja koje pojedincu omogućava sagledavanje šire slike određenog problema, sposobnost empatije, prihvaćanje konstruktivne kritike te sposobnost prilagodbe na različite situacije. Međutim bitan ograničavajući faktor ostaje satnica tjelesne i zdravstvene kulture koja nije dostatna primijenjenom području kineziologije koje nosi odgovornost za održanje sustava vježbanja pa i cjeloživotnog vježbanja nacije (Prskalo i Sporiš, 2016).

5.1. Odnos voditelja kinezioloških aktivnosti i djeteta

Glavna pokretačka sila u kontekstu postignuća je potreba učenika/sportaša da pokažu svoju sposobnost. Uspjeh ovisi o mnogo različitih povezanih čimbenika povezanih s djetetom koje teži postignućima, ali o nekim vanjskim čimbenicima koji oblikuju uvjete i preduvjete potrebne za uspjeh. Motivacija učenika jedan je od najvažnijih čimbenika, a povezana je s djetetovom unutarnjom željom za uspjehom i postignućem (Barić i Bucik, 2009). Motivacija je psihički proces koji je u pozadini gotovo svih oblika ljudskog ponašanja, ona je pokretačka snaga i čovjeka potiče na djelovanje. Upravo je zato uloga motivacije u svakodnevnom životu svakog pojedinca izrazito važna. Pojedinaac se svakodnevno susreće s mnogobrojnim izazovima koji zahtijevaju reagiranje, djelovanje i odlučivanje kao odgovore na unutarnje podražaje koji su usmjereni prema nekom cilju. Intenzitet motivacijskih procesa i ponašanja koja su njima pokrenuta ovisi o stupnju motiviranosti osobe. Motiviranošću pojedinca se može upravljati, i to

posredstvom vanjskog utjecaja (osobe) ili pomoću unutarnjih poticaja koji se pojavljuju kao rezultat ishod) neke konkretne situacije (Caput Jogunica i Barić, 2015).

Uz motivaciju kao djetetovu unutarnju težnju za uspjehom, vodeći čimbenik povezan s djetetom koji teži postignućima jest utjecaj učitelja/voditelja i njegovo ponašanje (Barić i Bucik, 2009). Zbog toga je uloga motivatora jedna je od najvažnijih zadaća u sklopu podučavanja i strukturiranog vođenja (sport). Smatra se da dobar učitelj i trener mora znati i moći motivirati osobe s kojima radi za kratkoročne i dugoročne ciljeve. Upravo o vještini motivacijskog djelovanja učitelja uvelike ovise ciljevi i rezultati rada – ako se učenike motivira na odgovarajući način, oni će biti predani ciljevima, ulagati maksimalan napor u svoj rad te će konačno postizati dobre rezultate. U suprotnom, zbog nedostatka motivacije učenici su skloni lakom odustajanju od aktivnosti, ne trude se dovoljno, ne ulažu napor, ne uživaju u aktivnosti te će vjerojatno biti i manje uspješni bez obzira na njihovu kvalitetu i sposobnost (Caput Jogunica i Barić, 2015).

Prema prethodnim studijama i suvremenoj literaturi o vodstvu u sportu, može se zaključiti da treneri različitih profila različito komuniciraju sa svojim sportašima te manifestiraju različita ponašanja. To sve zajedno može utjecati na motivaciju sportaša na različite načine. Vodstvo u sportu je proces koji uključuje interakciju trenera, sportaša te situacijske čimbenike (Chelladurai, 1993). Isto se može primijeniti na razrednu zajednicu i učitelja, odnosno voditelja kinezioloških aktivnosti. Voditelj djecu poučava kroz razne kineziološke aktivnosti podučavajući ih vještinama i tehnikama izvedbe. Također djeci razjašnjava koja je njihova uloga i koja je uloga voditelja i pomaže im u njihovim međusobnim odnosima. Voditelj strukturira i koordinira aktivnosti koje djeca izvode. Podrška voditelja vidljiva je u njegovoj spremnosti pružanja socijalne podrške svakom djetetu. Voditelj se brine za dobrobit svakog djeteta i ustraje u stvaranju pozitivne klime i uspostavlja tople međuljudske odnose s djecom (Jowett i Chaundy, 2004).

Svaki pojedinac ima različito definirane vlastite ciljeve i na specifičan način uočava i doživljava situacijsku strukturu, tj. okolišnu klimu. Roberts i sur. (2001; prema Barić i Bucik, 2009) predstavili su dvije dimenzije motivacije koje utječu na ponašanje, a to su djetetova perspektiva i okolišni čimbenici. Situacijska perspektiva ovisi uglavnom o voditelju i njegovom vodstvu (Duda i Balaguer, 1999). Kako se voditelji razlikuju u osobnosti, kompetencijama, komunikacijskim vještinama, motivacijskoj strukturi, vođenju itd., oni također različito utječu na motivaciju sportaša. Ponašanje voditelja nerijetko je pod utjecajem njihovih ciljeva,

prevladavajućih motivacija, situacije u kojima rade, i prema njihovoj percepciji motivacije učenika. Na ponašanje voditelja također ovise osobine ličnosti voditelja, trenersko iskustvo, dob, obrazovna razina, stil vodstva itd. (Barić i Bucik, 2009). Motivacijski obrazac učitelja-voditelja može i neizravno utjecati na učenike tako što će motivacija voditelja utjecati na rukovođenje razredom. Tako voditelj može izazvati razlike pojedinih vrsta motivacija sportaša glede izbora ciljeva, dominacija određenog motivacijskog obrasca u razredu, ali i općenito može utjecati na učenikovo viđenje odnosno doživljavanje učitelja (Vallerand i Perreault, 1999). O svemu navedenome ovisi funkcionalnost razredne zajednice koja se očituje u motivacijskoj klimi i intrinzičnoj motivaciji učenika. To će posljedično utjecati na kvalitetu sportske izvedbe i rezultat će postignućem i ustrajnošću učenika.

5.2. Stilovi ponašanja voditelja kinezioloških aktivnosti

Voditelji različitih profila različito utječu na motivaciju djece i sportaša, stoga stil vođenja ovisi o načinu na koji voditelj komunicira sa svojim učenicima/sportašima i načinu donošenja odluka. Voditeljski stil uvelike utječe na razvoj motivacije klime u razredu ili u sportskom timu, tj. motivacijska klima koju stvara voditelj visoko korelira s percepcijom stila komunikacije voditelja (Torregrosa, Sousa, Vildrach, Villamarin i Cruz, 2008). Gledano iz perspektive školstva, dobra komunikacija između učitelja i učenika ključ je uspjeha nastavnog procesa. Učitelj u komunikaciji s učenicima, posebno s učenicima mlađe školske dobi, mora prilagoditi svoj govor dobi učenika. Učitelj treba biti odmjeren u obraćanju, brinuti o intonaciji i dikciji, rabiti primjerenu jačinu i ton glasa, kratke i smislene rečenice te govoriti jasno i razumljivo (Findak, 1995). Isto se može primijeniti i na trenere i voditelje različitih kinezioloških aktivnosti.

Obično razlikujemo dvije vrste voditelja – autokratskog i demokratskog (tablica 1). *Demokratski voditelj* više je usmjeren na učenika kao osobu, a manje na ishod, znanje i izvedbu. On je instruktivan, sklon ohrabivanju učenika, davanju više pozitivnih povratnih informacija, više podrške, povećavajući tako osjećaj svojih učenika za kompetentnost, neovisnost, zadovoljstvo i samopoštovanje (Chelladurai, 1993; Reimer i Toon, 2001). Demokratski voditelji koriste manje kontrolirajući stil vođenja, dopuštaju svojim učenicima sudjelovanje u donošenju odluka tijekom procesa učenja i potiču ih na samostalno rješavanje problema koji se mogu

pojavititi tijekom vježbanja ili natjecanja. Ponekad se posavjetuju s učenicima i zatim donose odluke. Dakle, demokratski voditelji njeguju individualni pristup te je kod njih vidljivija osobna briga o učenicima. Posebnu pažnju pridaju njezi međuljudskih odnosa te pomažu u rješavanju sukoba između članova tima/razreda. Dakle, demokratski voditelj više je orijentiran prema djetetu kao osobi i drži do dobrih odnosa u timu, dok je manje orijentiran na ishode, rezultate ili pobjedu. U slučaju neuspjeha voditelj nastoji razgovarati s djetetom pokušavajući analizirati njegovu izvedbu, čak ga pokušavajući utješiti. Demokratskom voditelju svi su polaznici jednako dragocjeni i svatko od njih doprinosi na uspjehu tima. Budući da takav voditelj brine o svakom učeniku pojedinačno, oni su skloni takvog voditelja doživljavati kao roditelja ili čak prijatelja i skloni su razvoju bliskih odnosa s voditeljem (Barić i Bucik, 2009).

S druge strane, *Autokratski treneri* više su orijentirani na ispunjenje zadataka i ishod nego na osobu. Manje su podrška, manje instruktivni i manje nagrađuju (Reimer i Toon, 2001.). Oni su više direktivni i koriste više kontrolirajući stil vođenja, ne dopuštajući sudjelovanje sportaša u odlučivanju. Ti treneri obično ne objašnjavaju svoje postupke, sami rješavaju probleme i sami donose odluke, bez da se konzultiraju s učenicima. U usporedbi s demokratskim voditeljima, autokratski voditelji su manje fleksibilni, manje inovativni, odnosno manje spremni isprobati novi trening ili nove nastavne metode. Također, autokratski voditelji nisu otvoreni za kritiku i vrlo su samouvjereni. Na učenike utječu svojim autoritativnim vodstvom, strogim pristupom i moći njihova položaja, zahtijevajući poštovanje i poslušnost svojih učenika. Često kažnjavaju lošu izvedbu, neuspjeh ili nedovoljno ulaganje napora, ali u isto vrijeme mogu biti vrlo tolerantni prema učenicima visokih sposobnosti. Oni su manje spremni uložiti svoje kapacitete i vrijeme za učenike s nešto slabijim mogućnostima. Mnogi autokratski voditelji spremni su pomoći ili dati podršku svojim učenicima samo u slučaju ozbiljnih problema, kao što su ozljede ili bolest (Barić i Bucik, 2009). Duda i Balaguer (2007) naglašavaju kako postoje neke poželjne karakteristike autokratskih voditelja – karizmatični su i ponašaju se na način na koji ih njihovi učenici poštuju i vjeruju im, koristeći ovaj stil za više ciljeve, poboljšanje, dokazivanje sebe. Oni ohrabruju svoje učenike da budu sposobni sami sebe motivirati, a ne da budu popustljivi i kontrolirani od strane voditelja. Takvim pristupom razvijaju sredinu u kojoj se učenici mogu se brzo oporaviti od poraza, smatrajući ga kao izazov, a ne neuspjeh. Takvi voditelji „treniraju i srcem i glavom“ i daju svoj doprinos na razvoj sportaša koji su motivirani, predani i povjerljivi (Duda i Balaguer, 2007). Također, Tušak i Tušak (2001; prema Barić i Bucik, 2009) opisuju kako se ljudi koji su

prepoznati kao dobri vođe čine se dominantnima i visoko inteligentnima. Dobar voditelj je realist, spreman preuzeti odgovornost; on je također inventivan i pouzdana osoba vrijedna povjerenja. Reimer i Toon (2001) zaključuju da su neke od spomenutih karakteristika više karakteristične za demokratske voditelje.

Djeca s kojom rade voditelji usmjereniji prema sportašima kao osobama, uz nisku orijentaciju na ishod (demokratski voditeljski stil) pokazuju poželjniji motivacijski profil – klimu u svom razredu doživljavaju više usmjerenom na suradnju i učenje, više su intrinzično motivirani i trude se usavršavati određene vještine te imperativ nije postizanje rezultata. S druge strane, voditelji koji su manje usmjereni prema djeci kao osobama i čija je orijentacija više usmjerena postizanju rezultata (autokratski voditeljski stil) percipiraju manje znakova kooperativne motivacijske klime u svojim razredima, slabije su intrinzično motivirani. U tom drugom slučaju može se uočiti nekompatibilnost motivacijskog profila djeteta i njihovih učitelja/voditelja, što može negativno djelovati na motivaciju učenika. Zaključno, demokratski voditeljski stil je prikladniji za razvoj poželjnih motivacijskih obrazaca kod učenika, što bi moglo rezultirati i višim adaptivnim ponašanjem i posljedično većom predanošću i većim postignućem (Barić i Bucik, 2009).

Tablica 1.

Prikaz usporedbi osobina autokratskog i demokratskog trenera

OSOBINE	AUTOKRATSKI TRENER	DEMOKRATSKI TRENER
povratna informacija	negativna	pozitivna
komunikacija	usmjeravajuća	interaktivna
donošenje odluka	donosi trener	donosi sportaš
orijentacija uloge	na zadatak	na osobu
orijentacija cilja	izvedba	proces

Napomena. Preuzeto iz "Kakve trenere sportaši žele, a kakve imaju", Kašnar, 2016, str. 19.

S obzirom na to da oba stila rukovođenja imaju određene prednosti i nedostatke, ovisno o uvjetima, sportašima, karakteru trenera i drugim čimbenicima, ne može se generalizirati koji je stil prikladniji u kojoj situaciji. Poželjna je prilagodljivost trenera što ponekad može značiti kombinaciju stilova. Autokratski stil je primjerice pogodan u otežanim situacijama koje zahtijevaju brzu reakciju i odgovornost trenera, a demokratski stil kad je potrebno potaknuti samostalnost i zadovoljstvo sportaša te njegovati pogodnu motivacijsku klimu i odnose među sportašima (Kašnar, 2016).

6. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA

Chelladurai i Selah (1978; 1980; 1990; 1993) istraživali su rukovodeće ponašanje u sportskom kontekstu te su sastavili upitnik trenerova rukovodećeg ponašanja koji je korišten u ovom istraživanju. Nadalje, Findak i Neljak (2006) ističu potrebu za analiziranjem kvalitete rada u područjima edukacije, sporta i sportske rekreacije. Kajtna i Barić (2009) istraživale su koje karakteristike čine razliku između uspješnih trenera od onih manje uspješnih. Barić i Bucik (2009) istražile su kakav je doprinos trenera motivacijskoj strukturi sportaša. Sadržaji nastave Tjelesne u zdravstvene kulture učenicima četvrtoga razreda osnovne škole zanimljivi su učenicima, naročito dječacima, što je istražio Šumanović (2012).

6.1. Dosadašnja istraživanja o multidimenzionalnom modelu rukovodećeg ponašanja

Upitnik trenerova rukovodećeg ponašanja (Chelladurai i Saleh, 1980) nastao je u svrhu suočavanja s određenim problemima koji se odnose na vodstvo u sportskom kontekstu. To se izvelo ispitivanjem *Multidimenzionalnog modela rukovodećeg ponašanja* koji su Chelladurai i Saleh (1978) razvili kako bi utvrdili jesu li određene teorije vodstva primjenjive na sportsko okruženje. Neki od problema koje su identificirali Chelladurai i Saleh (1980) bio je što prethodne teorije vodstva za sport nisu sadržavale odgovarajuće modele za mjerenje i testiranje njihove teorije, niti je bilo pokušaja da se razviju valjane ljestvice za procjenu i opisivanja ponašanja trenera. Također su utvrdili da nije bilo prethodne provjere jesu li modeli vođenja korišteni u drugim organizacijskim postavkama relevantni za sportski kontekst te da prethodne studije vodstva u sportskom kontekstu nisu dale dokaze valjanosti i pouzdanosti.

U studiji „Dimenzije rukovodećeg ponašanja u sportu: razvoj skale vodstva“, Chelladurai i Saleh (1980) na osnovi provedenih istraživanja razlikuju pet dimenzija rukovodećeg ponašanja: instruktivni stil, demokratski stil, autokratski stil, socijalna podrška i pozitivna povratna informacija. Chelladurai (1990) je identificirao tri glavne svrhe za koje se koristi LSS: proučavanje sklonosti sportaša prema specifičnom ponašanju vođe, percepciju sportaša o ponašanju njihovih trenera i za proučavanje percepcije trenera o vlastitom ponašanju. U ovome radu ispitala se percepcija sportaša o ponašanju njihovih trenera, a to se odnosi na stvarno

ponašanje trenera prema pet dimenzija vođe: trening i upute, autokratsko ponašanje, demokratsko ponašanje, socijalna podrška i pozitivne povratne informacije.

Trening i upute odnosi se na ponašanje trenera koja su vezana uz trenažni proces i usmjerena su ka poboljšanju performansi sportaša. Ta ponašanja uključuju podučavanje sportaša vještinama, tehnikama i taktikama njihovog sporta te organiziranje i koordiniranje aktivnosti. *Autokratsko ponašanje* odnosi se na tendenciju trenera da se drži podalje od sportaša i sam donosi odluke, odnosno trener drži do sebe i ne dopušta sportašima da sudjeluju u donošenju odluka. *Demokratsko ponašanje* odnosi se na to dopušta li trener sportašima sudjelovanje u procesu donošenja odluka o važnim pitanjima povezanim s ciljevima grupe, metodama rada, taktikama i strategijama sporta. Potiče se sportaše iznijeti svoja mišljenja i sudjelovati u donošenju odluka o značajnim pitanjima. *Socijalna podrška* odnosi se na ponašanje trenera usmjereno prema osobnim potrebama sportaša. Povezana je s trenerovom brigom za dobrobit njegovih sportaša, stvaranjem pozitivnog okruženja i međuljudskih odnosa sa sportašima. *Pozitivne povratne informacije* odnose se na potrebu trenera da pohvali sportaše i da pozitivne povratne informacije o njihovim nastupima kako bi održao motivaciju. Trener ohrabruje sportaše te prepoznaje i nagrađuje dobre izvedbe (Chelladurai i Saleh, 1978; 1980).

6.2. Ostala istraživanja

Findak i Neljak (2006) u radu „Kvaliteta rada u područjima edukacije, sporta i sportske rekreacije“ ističu potrebu za analiziranjem kvalitete rada u provođenju tjelesnih aktivnosti. To znači da treba kritički pristupiti procjeni kvalitete rada, pri čemu treba sačuvati i dalje usavršavati sve što je dobro, a mijenjati sve što je potrebno. Ukazuju da učenici u školu i na sat Tjelesne i zdravstvene kulture dolaze s unaprijed razvijenim sustavima želja i potreba i da se od učitelja se očekuje da svoj rad i ponašanje prilagode željama i potrebama učenika.

Kajtna i Barić (2009) istražile su psihološke karakteristike koje određuju više ili manje uspješne trenere. Treneri uspješnih sportaša su dominantne osobe koje govore o poteškoćama povezanim s njihovim trenerskim poslom, usredotočeni na svoje osjećaje i potrebe i skloni su uključivanju drugih u proces upravljanja; imaju dobre socijalne vještine, ali rijetko ih koriste kako bi pohvalili svoje sportaše. Treneri manje uspješni sportaši izražavaju manje obilježja

vodstva u skupini, manje su usredotočeni na odnose i nerado uključuju druge u donošenje odluka; usredotočeni su na zadatak, a ne na odnose, i iako često hvale sportaše i komuniciraju s njima, svrha i značenje takve komunikacije donekle su upitni.

Barić i Bucik (2009) su u svojoj studiji pomoću samoevaluacije trenera i procjene njihovih sportaša istražili postoje li različiti profili trenera te kakav je doprinos trenera motivacijskoj strukturi sportaša. Sportaši koje su trenirali treneri više usmjereni prema sportašima imali su veću unutarnju motivaciju te je usmjerenost prema zadatku bila visoka, dok su sportaši koje su trenirali treneri manje usmjereni prema sportašima pokazivali manje znakova pozitivne motivacijske klime u svojim timovima, bili su manje motivirani i njihova orijentacija prema zadatku bila je niža.

Šumanović (2012) je u radu „Evaluacija provedbe nastavnog plana i programa tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi“ ispitao su stavove učitelja razredne nastave i stavove učenika četvrtih i osmih razreda osnovne škole. Učitelji nastavu smatraju suvremenom, korisnom, zanimljivom i usklađenom s planom i programom. Predlaže se cilj, zadatke i sadržaje uskladiti s mogućnostima provedbe nastave, osobito s fondom sati i kompetencijama učitelja. Učenicima i četvrtog i osmog razreda je predmet zanimljiv i koristan, posebno onima u četvrtom razredu te naročito dječacima.

7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

7.1. Cilj istraživanja

Glavni cilj ovog istraživanja bio je ispitati kako djeca percipiraju svoje voditelje kinezioloških aktivnosti te ima li razlike u percepciji djece ovisno o spolu i dobi. Iz navedenog cilja postavljeni su sljedeći problemi i hipoteze.

7.2. Istraživačka pitanja

Problem 1

Percipiraju li djeca svoje voditelje kinezioloških aktivnosti kao manje autokratske, a više demokratske, suportivne, instruktivne i sklone davanju pozitivnih povratnih informacija?

Problem 2

Postoje li statistički značajne razlike u percepciji djece voditelja kinezioloških aktivnosti s obzirom na spol djece?

Problem 3

Postoje li statistički značajne razlike u percepciji djece voditelja kinezioloških aktivnosti s obzirom na dob djece?

7.3. Hipoteze

Hipoteza 1

Djeca percipiraju svoje voditelje kinezioloških aktivnosti kao manje autokratske, a više demokratske, suportivne, instruktivne i sklone davanju pozitivnih povratnih informacija.

Hipoteza 2

Postoje statistički značajne razlike u percepciji djece voditelja kinezioloških aktivnosti s obzirom na spol djece.

Hipoteza 3

Postoje statistički značajne razlike u percepciji djece voditelja kinezioloških aktivnosti s obzirom na dob djece.

7.4. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na uzorku od 64 (N=64; Nm=28, Nž=36) sportašica i sportaša mlađeg školskog uzrasta (1.-4. razred osnovne škole) atletskih i gimnastičkih sportskih klubova u Zagrebu i okolici. Dobni raspon ispitanika je od 7 do 11 godina, prosječna dob ispitanika iznosi 9 godina. Uzorak je ispitan u prostorijama klubova uz svojevolumni pristanak roditelja svih sudionika.

7.5. Metode istraživanja

Vrsta istraživanja je transverzalno istraživanje. Podatci su prikupljeni deskriptivnom metodom, tehnikom anketiranja. Instrument za prikupljanje podataka bila je hrvatska verzija Upitnika trenerova rukovodećeg ponašanja (Leadership Scale for Sports, LSS) jezikom prilagođena djeci. Testiranje je provedeno u ožujku 2021. godine i trajalo je oko 15 minuta, a zadatak sudionika je bio ispuniti upitnik tipa papir-olovka (prilog 1). Ispitanici su na pitanja odgovarali anonimno, a roditelji ispitanika bili su obaviješteni o svrsi istraživanja te su pismenim putem dali suglasnost za sudjelovanje njihovog djeteta/djece u istraživanju.

Upitnik trenerova rukovodećeg ponašanja (Chelladurai i Saleh, 1978, 1980) sastoji se od 40 tvrdnji koje su podijeljene u 5 kategorija. Te su kategorije: Trening i upute, Demokratsko ponašanje, Autokratsko ponašanje, Socijalna podrška i Pozitivne povratne informacije. Od ukupno 40 tvrdnji 13 tvrdnji odnosi se na trening i upute (osposobljavanje i podučavanje), 5 tvrdnji odnosi se na autokratsko ponašanje, 9 tvrdnji odnosi se na demokratsko ponašanje, 8 tvrdnji odnosi se na socijalnu podršku i 5 tvrdnji odnosi se na pozitivne povratne informacije. Tvrdnje su se ocjenjivale Likertovom skalom od 5 stupnjeva. Pet kategorija odgovora su: 5 – uvijek, 4 – često, 3 – povremeno, 2 – rijetko i 1 – nikad, gdje "često" označava 75% vremena, "povremeno" označava 50% vremena, a "rijetko" je 25% vremena (Chelladurai i Saleh, 1980).

Za provjeru prve hipoteze izračunati su osnovni deskriptivni parametri: aritmetička sredina, standardna devijacija i modalna vrijednost. Za provjeru druge i treće hipoteze, odnosno za utvrđivanje razlika s obzirom na spol i dob djece korištena je univarijatna analiza varijance (ANOVA).

8. REZULTATI I RASPRAVA

Za provjeru prve hipoteze, kako bi utvrdili kako sportaši doživljavaju svoje trenere, analizirao se upitnik prema pet navedenih kategorija u kojem su se nalazile tvrdnje vezane uz pojedino ponašanje trenera, a to su redom: 1. Trening i upute, 2. Autokratsko ponašanje, 3. Demokratsko ponašanje, 4. Socijalna podrška, 5. Pozitivne povratne informacije. U tablicama 2-6 prikazane su tvrdnje koje se odnose na svaku pojedinu kategoriju, aritmetička sredina odgovora ispitanika za svaku tvrdnju i standardna devijacija koja govori koliko ocjene variraju u odnosu na svaku pojedinu tvrdnju.

Tablica 2.

Percepcija sportaša o njihovim trenerima za kategoriju Trening i upute

TVRDNJA	AS	SD
Brine se da svaki sportaš daje najbolje od sebe.	4,91	0,29
Svakom sportašu objašnjava tehnike i taktike sporta.	4,91	0,29
Posebnu pozornost posvećuje ispravljanju sportaševih grešaka.	4,41	1,13
Osigurava da svi sportaši razumiju ulogu trenera u timu.	4,75	0,66
Poučava svakog sportaša pojedinačno o vještinama sporta.	3,72	1,50
Unaprijed priprema što će se raditi na treningu.	4,45	1,09
Objašnjava svakom sportašu što bi trebao, a što nebi trebao raditi na treningu.	4,83	0,45
Očekuje da svaki sportaš izvrši svoj zadatak do posljednjih detalja.	4,61	0,65
Ukazuje na snage i slabosti svakog sportaša.	4,52	0,97
Daje specifične upute svakom sportašu što treba učiniti u određenoj situaciji.	4,64	0,69
Brine se da su napori sportaša i trenera usklađeni kako bi njihov zajednički trud vodio do uspjeha.	4,88	0,38
Objašnjava kako svaki sportaš pojedinačno doprinosi zajedničkom uspjehu.	4,66	0,71
Detaljno objašnjava što se očekuje od svakog sportaša.	4,61	0,78

Tablica 3.*Percepcija sportaša o njihovim trenerima za kategoriju Autokratsko ponašanje*

TVRDNJA	AS	SD
Radi prilično neovisno o sportašima.	1,61	1,17
Ne objašnjava svoje postupke i odluke.	1,67	1,20
Odbija popustiti u svojim stavovima i odlukama.	2,44	1,61
Suzdržan je, zadržava za sebe.	2,17	1,58
Govori tako da se njegove odluke ne dovodi u pitanje.	2,95	1,73

Tablica 4.*Percepcija sportaša o njihovim trenerima za kategoriju Demokratsko ponašanje*

TVRDNJA	AS	SD
Traži mišljenje sportaša o strategijama za određena natjecanja.	3,66	1,59
Dobiva odobrenje grupe prije donošenja odluka o važnim stvarima.	3,69	1,34
Omogućuje svojim sportašima sudjelovanje u donošenju odluka.	3,61	1,39
Ohrabruje sportaše da daju prijedloge za načine izvođenja treninga.	3,61	1,49
Dopušta skupini da postavi vlastite ciljeve.	3,66	1,47
Dopušta sportašima da rade na svoj način čak i ako će ih to dovesti do pogreške.	1,73	1,24
Traži mišljenje sportaša o važnim trenerskim pitanjima.	2,09	1,44
Dopušta sportašima da rade svojom brzinom.	3,69	1,41
Dopušta sportašima da sudjeluju u odluci koje igre će se igrati na treningu.	3,56	1,45

Tablica 5.*Percepcija sportaša o njihovim trenerima za kategoriju Socijalna podrška*

TVRDNJA	AS	SD
Pomaže sportašima s njihovim osobnim problemima.	3,91	1,51
Pomaže članovima tima u rješavanju nesuglasica.	4,64	0,82
Pazi na dobrobit sportaša.	4,86	0,43
Čini osobne usluge sportašima.	2,91	1,62
Izražava osjećaje prema svojim sportašima.	3,91	1,23
Ohrabruje sportaša da mu se povjeri.	4,23	1,01
Potiče bliske i neformalne odnose sa sportašima.	3,09	1,53
Poziva sportaše u svoj dom.	1,06	0,50

Tablica 6.*Percepcija sportaša o njihovim trenerima za kategoriju Pozitivne povratne informacije*

TVRDNJA	AS	SD
Pohvali sportaša pred ostalim članovima tima zbog dobro odrađene izvedbe/treninga.	4,44	1,03
Daje do znanja sportašu kad posebno dobro napravi vježbu ili je posebno dobar na treningu.	4,56	0,95
Osigurava da sportaš bude nagrađen za dobar trening/izvedbu.	3,77	1,27
Izražava zahvalnost kada sportaš dobro odradi trening/vježbu.	4,48	0,87
Pohvali sportaša kada se izrazito potruđi i postigne neki cilj.	4,75	0,75

Disperzija odnosno varijabilnost ocjena je velika, a to znači da se ocjene u svakoj kategoriji kreću od minimalne vrijednosti (ocjena 1) do maksimalne vrijednosti (ocjena 5). U kategoriji *Trening i upute* (tablica 2) kod svake tvrdnje najčešća vrijednost, odnosno najčešća ocjena je ocjena 5. Vrijednosti aritmetičkih sredina ove kategorije kreću se između 3,74 i 4,91, što znači da je vrlo visok stupanj slaganja sportaša sa svim tvrdnjama iz ove kategorije. Odstupanja od aritmetičke sredine svih odgovora iz ove kategorije uglavnom su manja od 1 ($SD=0,29-1,5$). S obzirom na sve navedeno, sportaši su se izjasnili kako ih njihovi treneri gotovo uvijek podučavaju sportaše vještinama, tehnikama i taktikama njihovog sporta te uspješno organiziraju i koordiniraju aktivnosti.

S druge strane, sportaši su najmanji stupanj slaganja izrazili s tvrdnjama prikazanim u tablici 3 za kategoriju *Autokratsko ponašanje*. U toj je kategoriji najčešća ocjena za svaku tvrdnju ocjena 1. Vrijednosti aritmetičkih sredina kategorije *Autokratsko ponašanje* kreću se između 1,73 i 3,69. Odstupanja od aritmetičke sredine svih odgovora iz ove kategorije su od 1,24 do 1,59. To znači da sportaši gotovo nikad ne primjećuju autokratsko ponašanje svoga trenera.

Za kategoriju *Demokratsko ponašanje* najčešća ocjena za većinu tvrdnji prikazanih u tablici 4 je ocjena 5. Međutim, za dvije tvrdnje iz ove kategorije sportaši su najčešće dodjeljivali ocjenu 1, a to su tvrdnje „Dopušta sportašima da rade na svoj način čak i ako će ih to dovesti do pogreške.“ i „Traži mišljenje sportaša o važnim trenerskim pitanjima.“. Dakle, iako treneri uglavnom dopuštaju sportašima da rade svojom brzinom, ne dopuštaju im izvedbu koja bi ih dovela do pogreške. Također, iako omogućavaju sportašima da sudjeluju u donošenju nekih odluka, oni nikada ne traže mišljenje sportaša o važnim trenerskim pitanjima. Aritmetičke sredine kreću se od 1,73 do 3,69, a standardna devijacija od 1,24 do 1,59.

U tablici 5 nalaze se tvrdnje vezane uz kategoriju *Socijalna podrška*. Vrijednosti aritmetičkih sredina iznose od 1,06 do 4,86, a standardne devijacije kreću se u rasponu od 0,43 do 1,62. Najčešća ocjena za većinu tvrdnji kategorije *Socijalna podrška* bila je ocjena 5 (osim za dvije tvrdnje). Sportaši su za tvrdnje „Čini osobne usluge sportašima.“ i „Poziva sportaše u svoj dom.“ najčešće dodijelili ocjenu 1, što znači da im njihovi treneri gotovo nikada ne čine osobne usluge i treneri ih nikada ne pozivaju u svoj dom.

Tvrdnje koje se odnose na posljednju kategoriju *Pozitivne povratne informacije* vidljive su u tablici 6. Ocjena 5 najčešća je ocjena za svaku tvrdnju iz ove kategorije. Aritmetička sredina odgovora iznosi od 3,77 do 4,75, a standardna devijacija od 0,75 do 1,27. Iz toga je vidljivo kako sportaši gotovo uvijek primjećuju pohvale i nagrade koje dobivaju od svoga trenera zbog posebno dobro odrađene vježbe, treninga ili za veliki trud koji iskazuju na treninzima ili na natjecanjima.

Ukupni pregled deskriptivnih parametara po svim kategorijama prikazan je u tablici 7. Prikazano je pet kategorija i aritmetička sredina odgovora ispitanika za cijelu kategoriju te standardna devijacija koja govori koliko ocjene variraju u odnosu na svaku pojedinu kategoriju.

Tablica 7.

Deskriptivni parametri po kategorijama

KATEGORIJA	AS	SD
Trening i upute	4,61	0,87
Autokratsko ponašanje	2,17	1,56
Demokratsko ponašanje	3,26	1,60
Socijalna podrška	3,58	1,63
Pozitivne povratne informacije	4,40	1,04

U tablici 7 vidljivo je da su najviše vrijednosti aritmetičkih sredina kod ukupnog uzorka sportaša za percipirano, odnosno aktualno trenerovo ponašanje dobivene na subskali *Trening i upute* i *Pozitivne povratne informacije*, dok su najniže vrijednosti zabilježene na subskali *Autokratsko ponašanje*. Rezultati standardnih devijacija percepcije aktualnog trenerovog ponašanja pokazuju da se sportaši najviše slažu u procjenama percepcije aktualnog trenerovog ponašanja za kategoriju *Trening i upute*, a najviše razlikuju u procjenama za kategoriju *Demokratsko ponašanje* i *Socijalna podrška*.

Temeljem svega navedenog, zaključuje se da sportaši i sportašice ovog uzorka svoje trenere percipiraju kao više demokratske, suportivne, instruktivne, sklonije davanju više

pozitivnih povratnih informacija, a manje autokratične. Svi dobiveni rezultati u potpunosti potvrđuju hipotezu 1 te se hipoteza 1 „Djeca percipiraju svoje voditelje kinezioloških aktivnosti kao manje autokratične, a više demokratične, suportivne, instruktivne i sklone davanju pozitivnih povratnih informacija.“ **prihvata.**

Za provjeru druge hipoteze „Postoje statistički značajne razlike u percepciji djece voditelja kinezioloških aktivnosti s obzirom na spol djece.“ i za provjeru treće hipoteze „Postoje statistički značajne razlike u percepciji djece voditelja kinezioloških aktivnosti s obzirom na dob djece.“ univarijantnom analizom varijance (ANOVA) provjereno je postoje li statistički značajne razlike u percepciji između spolova i prema dobi djece. U tablici 8 prikazan je broj ispitanika prema spolu i prema dobi (M i Ž), odnosno godinama rođenja (rođeni 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014.).

Tablica 8.

Ispitanici svrstani u kategorije po dobi i po spolu

varijable		N
spol	M	28
	Ž	36
dob	2010	10
	2011	14
	2012	18
	2013	20
	2014	2

Legenda: M – muškarci (dječaci); Ž – žene (djevojčice); N – broj ispitanika

Razlike percepcije djece aktualnog trenerovog ponašanja sportova ovisno o spolu i dobi djece testirane su ANOVA-om. Tablice 9-13 pokazuju statističku ovisnost percepcije sportaša o njihovim trenerima za svaku pojedinu kategoriju prema spolu i dobi djece. Nakon svake tablice slijede grafički prikazi. Grafikon 1-5 prikazuju ovisnosti varijabli dob i spol za odgovore svake pojedine kategorije.

Tablica 9.

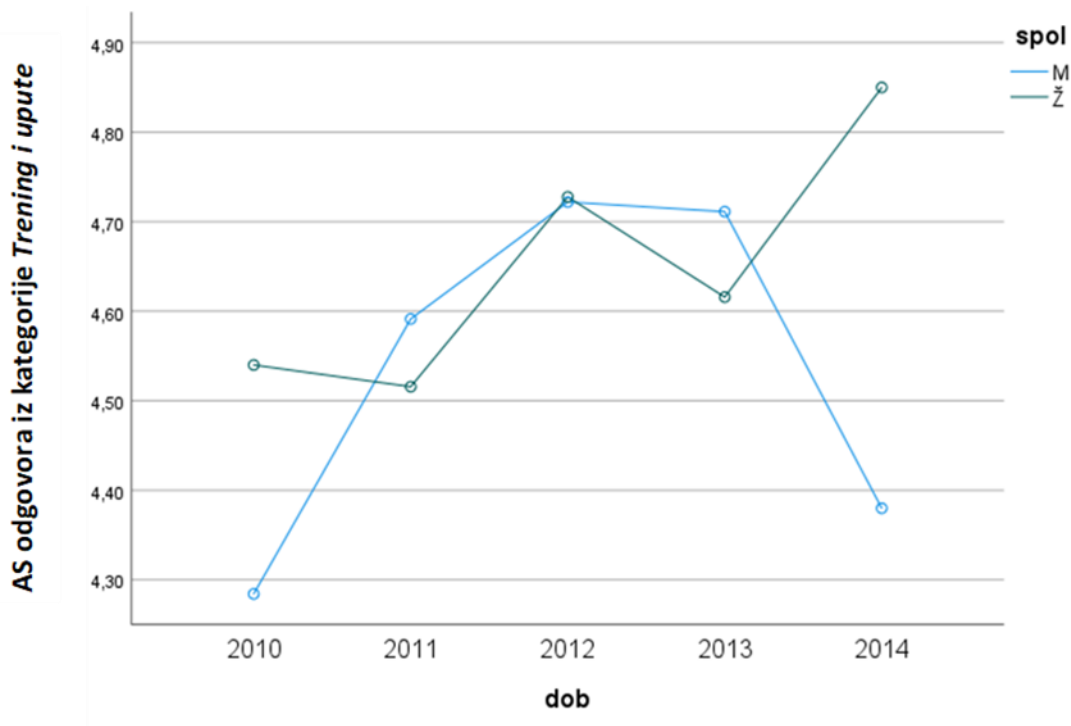
Ispitivanje učinka promatranja instruktivnosti trenera ovisno o spolu i dobi djece

	Tip III SS	df	MS	F	p
Corrected Model	1,256 ^a	9	,140	1,310	,254
Intercept	649,896	1	649,896	6099,855	<,001
Spol	,097	1	,097	,907	,345
Dob	,618	4	,154	1,450	,230
Spol i dob	,311	4	,078	,730	,575
Error	5,753	54	,107		
Total	1364,379	64			
Corrected Total	7,010	63			

Legenda: Tip III SS – zbroj kvadrata, tip III; df – broj stupnjeva slobode; MS – srednji kvadrat; F – omjer analize varijance; p – vrijednost statističke značajnosti razlika; $p < 0.005$ statistički značajno

Grafikon 1.

Ovisnosti varijabli dob i spol za odgovore iz kategorije Trening i upute

Tablica 10.

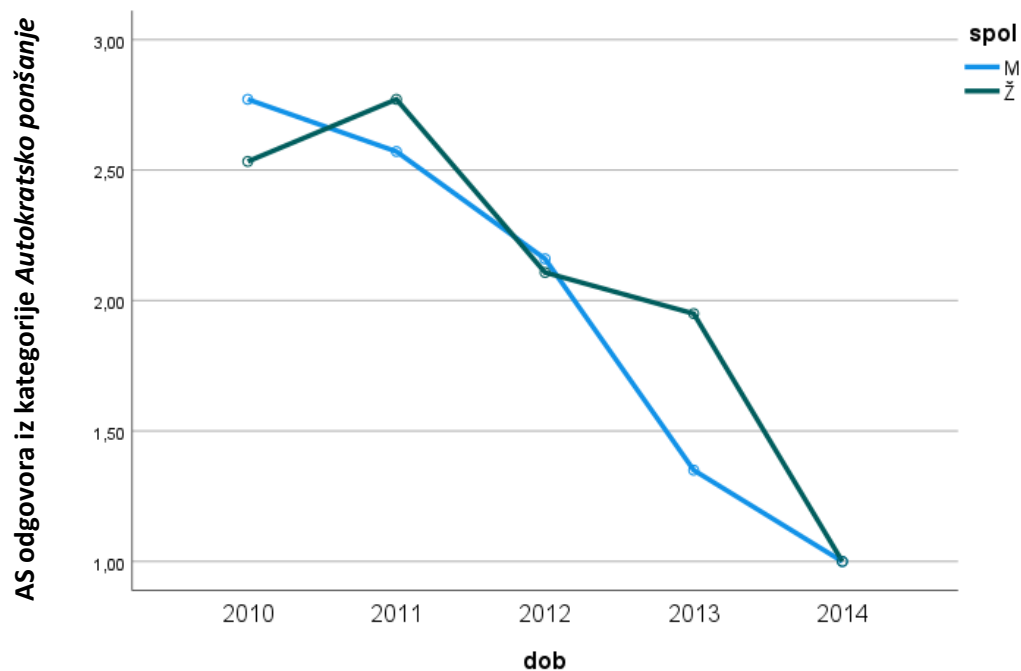
Ispitivanje učinka promatranja autokratskog ponašanja trenera ovisno o spolu i dobi djece

	Tip III SS	df	MS	F	p
Corrected Model	15,337 ^a	9	1,704	2,379	,024
Intercept	125,851	1	125,851	175,694	<,001
Spol	,080	1	,080	,112	,740
Dob	13,369	4	3,342	4,666	,003
Spol i dob	1,421	4	,355	,496	,739
Error	38,681	54	,716		
Total	355,040	64			
Corrected Total	54,017	63			

Legenda: Tip III SS – zbroj kvadrata, tip III; df – broj stupnjeva slobode; MS – srednji kvadrat; F – omjer analize varijance; p – vrijednost statističke značajnosti razlika; $p < 0.005$ statistički značajno

Grafikon 2.

Ovisnosti varijabli dob i spol za odgovore iz kategorije Autokratsko ponašanje

Tablica 11.

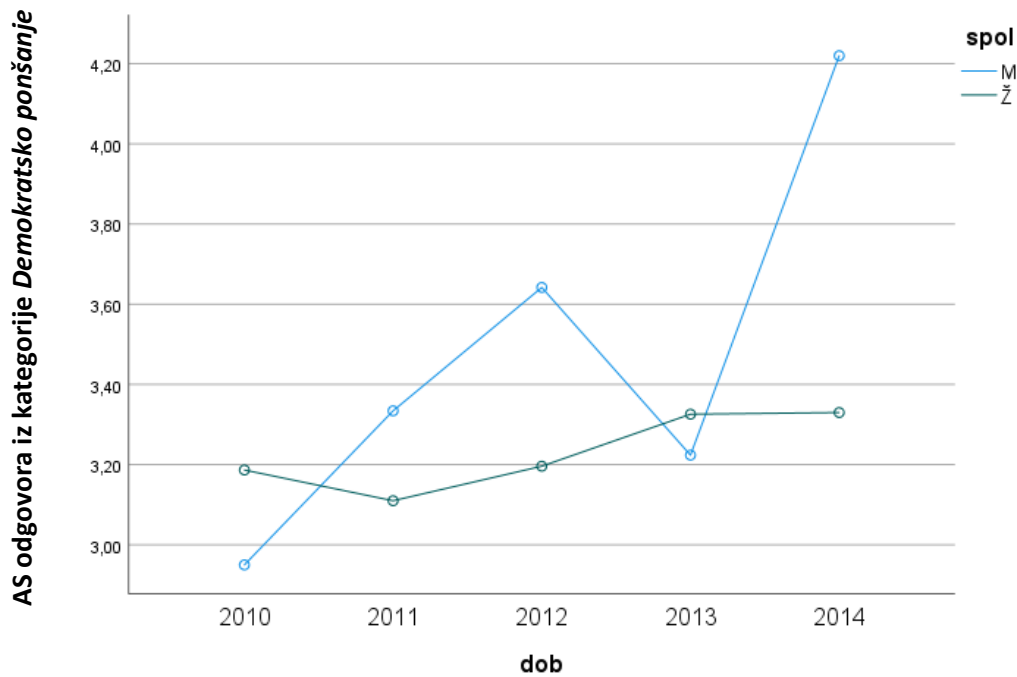
Ispitivanje učinka promatranja demokratskog ponašanja trenera ovisno o spolu i dobi djece

	Tip III SS	df	MS	F	p
Corrected Model	2,655 ^a	9	,295	,592	,798
Intercept	345,995	1	345,995	694,261	<,001
Spol	,459	1	,459	,922	,341
Dob	1,192	4	,298	,598	,666
Spol i dob	1,221	4	,305	,612	,655
Error	26,912	54	,498		
Total	707,714	64			
Corrected Total	29,567	63			

Legenda: Tip III SS – zbroj kvadrata, tip III; df – broj stupnjeva slobode; MS – srednji kvadrat; F – omjer analize varijance; p – vrijednost statističke značajnosti razlika; $p < 0.005$ statistički značajno

Grafikon 3.

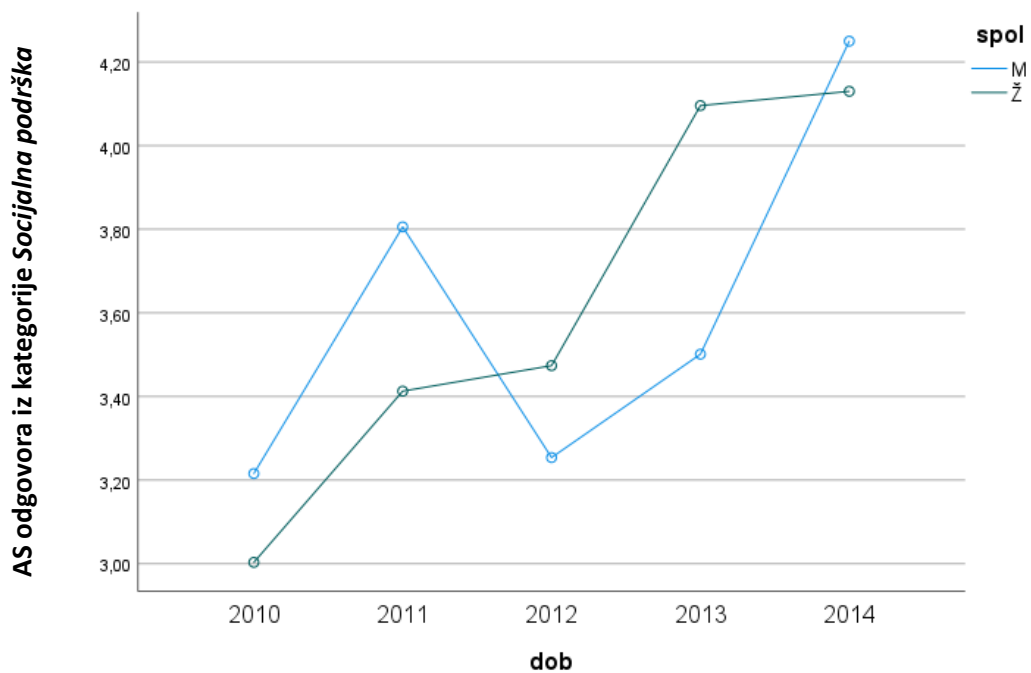
Ovisnosti varijabli dob i spol za odgovore iz kategorije Demokratsko ponašanje

Tablica 12.*Ispitivanje učinka promatranja suportivnosti trenera ovisno o spolu i dobi djece*

	Tip III SS	df	MS	F	p
Corrected Model	7,150 ^a	9	,794	2,177	,038
Intercept	402,285	1	402,285	1102,522	<,001
Spol	,002	1	,002	,007	,935
Dob	4,180	4	1,045	2,864	,032
Spol i dob	2,298	4	,575	1,575	,194
Error	19,703	54	,365		
Total	846,388	64			
Corrected Total	26,854	63			

Legenda: Tip III SS – zbroj kvadrata, tip III; df – broj stupnjeva slobode; MS – srednji kvadrat; F – omjer analize varijance; p – vrijednost statističke značajnosti razlika; $p < 0.005$ statistički značajno

Grafikon 4.*Ovisnosti varijabli dob i spol za odgovore iz kategorije Socijalna podrška*

Tablica 13.

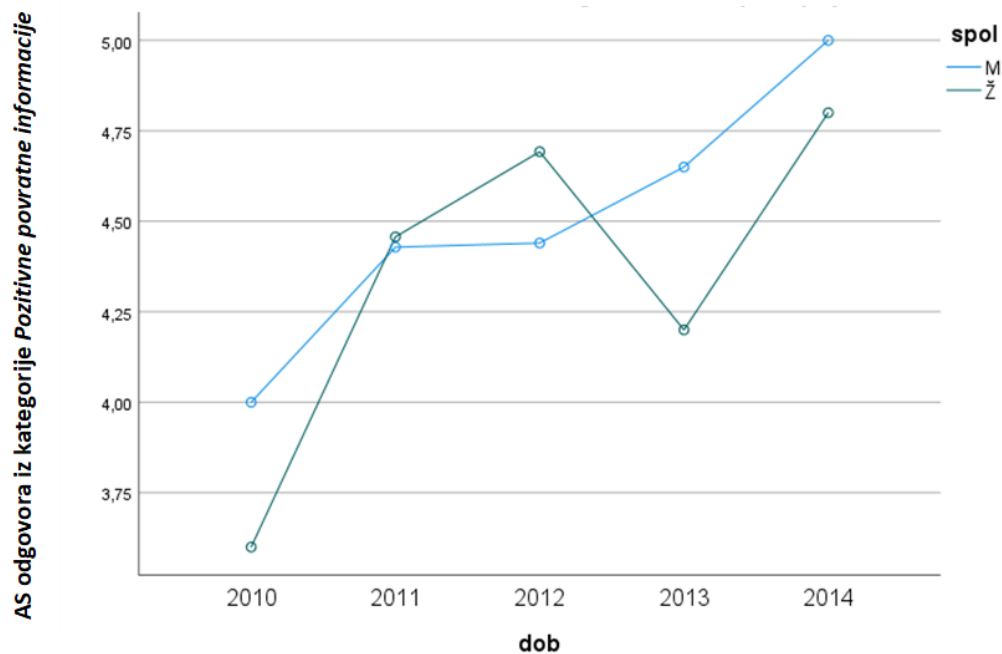
Ispitivanje učinka promatranja trenerove sklonosti davanja pozitivnih povratnih informacija ovisno o spolu i dobi djece

	Tip III SS	df	MS	F	p
Corrected Model	5,687 ^a	9	,632	1,350	,234
Intercept	603,499	1	603,499	1289,494	<,001
Spol	,182	1	,182	,389	,535
Dob	3,955	4	,989	2,113	,092
Spol i dob	1,260	4	,315	,673	,614
Error	25,273	54	,468		
Total	1270,000	64			
Corrected Total	30,960	63			

Legenda: Tip III SS – zbroj kvadrata, tip III; df – broj stupnjeva slobode; MS – srednji kvadrat; F – omjer analize varijance; p – vrijednost statističke značajnosti razlika; p<0.005 statistički značajno

Grafikon 5.

Ovisnosti varijabli dob i spol za odgovore iz kategorije Pozitivne povratne informacije

Za kategoriju *Trening i upute* na grafikonu 1 vidljivo je kako dječaci rođeni 2010. i 2014. godine svoje trenere doživljavaju manje instruktivnima nego što ih takvima doživljavaju djevojčice te dobi. Sportaši oba spola rođeni 2012. svoje trenere doživljavaju jednako instruktivnima ($AS > 4,7$). Dakle, najveća su odstupanja kod dječaka rođenih 2010. i 2014. godine te oni svoje trenere smatraju manje instruktivnima ($AS < 4,4$), dok su kod djevojčica svi iznosi aritmetičkih sredina odgovora na pitanja koja se odnose na ovu kategoriju veći od 4,5.

Krivulje na grafikonu 2 pokazuju podjednake vrijednosti za oba spola, što znači da sportaši i sportašice svoje trenere doživljavaju podjednako autokračičnima. Međutim dobivena je jedna statistički značajna razlika i to ovisno o dobi za kategoriju *Autokračičko ponašanje*. To znači da sportaši i sportašice rođeni 2010. i 2011. i 2012. godine svoje trenere doživljavaju više autokračičnima nego što ih tako doživljavaju sportaši rođeni 2013. i 2014. godine ($p=0,003$; vidljivo u tablici 10).

Prema odgovorima djevojčica za kategoriju *Demokračičko ponašanje* u grafikonu 3 vide se minimalna odstupanja prema dobi ($AS=3,10-3,39$), dok dječaci različito doživljavaju demokračičko ponašanje svojih trenera ovisno o dobi. Sportaši rođeni 2010. i 2013. ocijenili su svoje trenere kao manje demokračičke, a sportaši rođeni 2012. i 2014. godine ocijenili su ih kao više demokračičke ($AS > 3,6$).

Na grafikonu 4 vidljivo je kako krivulja koja označava aritmetičku sredinu odgovora sportašica linearno raste ovisno o dobi sportašica, tj. da mlađe sportašice (rođene 2014.) svoje trenere doživljavaju suportivnijima, što se i očekuje od trenera mlađeg školskog uzrasta (1. razred osnovne škole). Sportaši rođeni 2014. godine (1. razred osnovne škole) i sportaši rođeni 2011. godine (3. razred osnovne škole) svoje trenere ocijenili su više suportivnijima za kategoriju *Socijalna podrška* nego što su ih takvima ocijenili sportaši rođeni 2010., 2012. i 2013. godine ($AS > 3,8$).

Što se tiče kategorije *Pozitivne povratne informacije*, dječaci su primijetili više pozitivnih povratnih informacija od svojih trenera u mlađoj dobi, te je na grafikonu 5 vidljivo linearno povećanje vrijednosti aritmetičkih sredina odgovora na pitanja iz ove kategorije ovisno o dobi – sportaši rođeni 2014. godine primjećuju najviše pozitivnih povratnih informacija od svojih trenera ($AS=5$). Vidljivo je također da djevojčice smatraju da dobivaju manje pozitivnih

povratnih informacija nego što to za sebe smatraju dječaci. Jedino sportašice rođene 2012. doživljavaju više povratnih informacija od svojih trenera nego što to smatraju dječaci (AS=4,7). Sportaši oba spola rođeni 2011. godine jednako percipiraju sklonost davanja pozitivnih povratnih informacija svojih trenera (AS=2,4).

Zaključno, obzirom na rezultate univarijatne analize varijance (ANOVA), dobivena je jedna statistički značajna razlika i to ovisno o dobi za kategoriju *Autokratsko ponašanje*, što znači da sportaši i sportašice rođeni 2010. i 2011. i 2012. godine svog trenera doživljavaju više autokratičnim nego što ih tao doživljavaju sportaši rođeni 2013. i 2014. godine ($p=0,003$; vidljivo u tablici 10 i na grafikonu 2).

Značajnost *dobi* u percepciji ostalih dimenzija trenerova rukovođenja je za instruktivnosti trenera 0,230, za demokratsko ponašanje trenera 0,666, za suportivnost 0,032 i za sklonost davanju pozitivnih povratnih informacija 0,092. Značajnost *spola* u percepciji ostalih dimenzija trenerova rukovođenja je za instruktivnosti trenera 0,345, za autokratsko ponašanje trenera 0,740, za demokratsko ponašanje trenera 0,341, za suportivnost 0,935 i za sklonost davanju pozitivnih povratnih informacija 0,535.

Iz navedenih podataka vidljivo je da na razini drugih dimenzija rukovođenja nisu dobivene značajne razlike u percepciji aktualnog trenerovog ponašanja ovisno o spolu i dobi djece, stoga se hipoteza 2 „Postoje statistički značajne razlike u percepciji djece voditelja kinezioloških aktivnosti s obzirom na spol djece.“ i hipoteza 3 „Postoje statistički značajne razlike u percepciji djece voditelja kinezioloških aktivnosti s obzirom na dob djece.“ **odbacuju.**

9. ZAKLJUČAK

Rukovođenje učitelja i trenera utječe na cijeli proces učenja, ali i na sama postignuća djece i sportaša jer oni koji su zadovoljni svojim voditeljem/učiteljem/trenerom imaju bolje preduvjete za postizanje zadovoljavajućih rezultata i napredak. Dakle, koliko će nastavni proces ili sportski plan i program biti uspješan u velikoj mjeri ovisi o kvaliteti odnosa voditelja i djeteta. Dobar odnos podrazumijeva i veću motivaciju učenika i sportaša za sudjelovanje u aktivnostima. Tada u aktivnosti ulažu veći trud i napor i manje se umaraju jer su intrinzično motivirani.

Zbog svega navedenog i radi kvalitete provođenja kinezioloških aktivnosti s djecom jako je važno istražiti stavove i doživljaje djece o njihovim voditeljima kinezioloških aktivnosti. Ovim istraživanjem potvrđeno je da djeca svoje voditelje kinezioloških aktivnosti percipiraju kao manje autokratske, a više demokratske, suportivne, instruktivne, sklone davanju pozitivnih povratnih informacija. Univarijantnom analizom varijance (ANOVA) dobivena je jedna statistički značajna razlika ovisno o dobi za kategoriju *Autokratsko ponašanje*, što znači da sportaši/ce 3. i 4. razreda svog voditelja doživljavaju više autokratskim nego što ih tako doživljavaju sportaši/ce 1. i 2. razreda ($p=0,003$). Na razini drugih dimenzija rukovođenja nisu dobivene statistički značajne razlike u percepciji aktualnog trenerovog ponašanja ovisno o spolu i dobi djece.

Sva djeca, bez obzira treniraju li gimnastiku ili atletiku, u doticaju su i upoznata s osnovnim elementima bazičnih sportova atletike i gimnastike. Zato je ovo istraživanje velik doprinos učiteljima razredne nastave u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture, gdje je velika zastupljenost atletskih i gimnastičkih sadržaja. Ovo istraživanje može poslužiti kao temelj za neko složenije istraživanje, ali i poticaj učiteljima i trenerima da se u radu s djecom u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture, u svim aktivnostima koje obuhvaća tjelesnu aktivnost i u sportu više pažnje posveti unaprjeđenju rukovoditeljskog ponašanja kako bi učenici i sportaši bili sretniji i zadovoljniji i kako bi, u skladu s pozitivnom motivacijskom klimom, ostvarivali zadovoljavajuća postignuća i napredovali u skladu sa svojim mogućnostima. Također, ovo istraživanje je poticaj da se učitelje i trenere više poučava o nastavnim strategijama i metodama pogodnim za poučavanje kinezioloških sadržaja kako bi aktivnosti bile što zanimljivije te o praktičnim savjetima rukovođenja timom. Tada bi porasla i motivacija trenera i učitelja za organizaciju i pripremanje nastavnih sati i treninga, a sam nastavni proces i funkcionalnost sportskog tima i razreda zasigurno bili kvalitetniji i uspješniji.

10. PRILOZI

Prilog 1. Upitnik

SPOL (zaokruži): M   Ž   DATUM I GODINA ROĐENJA: _____   RAZRED: _____
 VISINA: _____ cm   TEŽINA: _____ kg

Koristeći sljedeću ljestvicu, zaokružite broj od 1 do 5 kako biste naznačili razinu slaganja sa svakom od izjava u vezi s vašim TRENEROM.

1	2	3	4	5
Nikad	Rijetko	Ponekad	Često	Uvijek
	25% vremena	50% vremena	75% vremena	

Moj trener...

		Nikad			Uvijek	
1.	Brine se da svaki sportaš daje najbolje od sebe.	1	2	3	4	5
2.	Svakom sportašu objašnjava tehnike i taktike sporta.	1	2	3	4	5
3.	Posebnu pozornost posvećuje ispravljanju sportaševih grešaka.	1	2	3	4	5
4.	Osigurava da svi sportaši razumiju ulogu trenera u timu.	1	2	3	4	5
5.	Poučava svakog sportaša pojedinačno o vještinama sporta.	1	2	3	4	5
6.	Unaprijed priprema što će se raditi na treningu.	1	2	3	4	5
7.	Objašnjava svakom sportašu što bi trebao, a što ne bi trebao raditi na treningu.	1	2	3	4	5
8.	Očekuje da svaki sportaš izvrši svoj zadatak do posljednjih detalja.	1	2	3	4	5
9.	Ukazuje na snage i slabosti svakog sportaša.	1	2	3	4	5
10.	Daje specifične upute svakom sportašu što treba učiniti u određenoj situaciji.	1	2	3	4	5
11.	Brine se da su napori sportaša i trenera usklađeni kako bi njihov zajednički trud vodio do uspjeha.	1	2	3	4	5
12.	Objašnjava kako svaki sportaš pojedinačno doprinosi zajedničkom uspjehu.	1	2	3	4	5
13.	Detaljno objašnjava što se očekuje od svakog sportaša.	1	2	3	4	5

14.	Radi prilično neovisno o sportašima.	1	2	3	4	5
15.	Ne objašnjava svoje postupke i odluke.	1	2	3	4	5
16.	Odbija popustiti u svojim stavovima i odlukama.	1	2	3	4	5
17.	Suzdržan je, zadržava za sebe.	1	2	3	4	5
18.	Govori tako da se njegove odluke ne dovodi u pitanje.	1	2	3	4	5

19.	Traži mišljenje sportaša o strategijama za određena natjecanja.	1	2	3	4	5
20.	Dobiva odobrenje grupe prije donošenja odluka o važnim stvarima.	1	2	3	4	5
21.	Omogućuje svojim sportašima sudjelovanje u donošenju odluka.	1	2	3	4	5
22.	Ohrabruje sportaše da daju prijedloge za načine izvođenja treninga.	1	2	3	4	5
23.	Dopušta skupini da postavi vlastite ciljeve.	1	2	3	4	5
24.	Dopušta sportašima da rade na svoj način čak i ako će ih to dovesti do pogreške.	1	2	3	4	5
25.	Traži mišljenje sportaša o važnim trenerskim pitanjima.	1	2	3	4	5
26.	Dopušta sportašima da rade svojom brzinom.	1	2	3	4	5
27.	Dopušta sportašima da sudjeluju u odluci koje igre će se igrati na treningu.	1	2	3	4	5

28.	Pomaže sportašima s njihovim osobnim problemima.	1	2	3	4	5
29.	Pomaže članovima tima u rješavanju nesuglasica.	1	2	3	4	5
30.	Pazi na dobrobit sportaša.	1	2	3	4	5
31.	Čini osobne usluge sportašima.	1	2	3	4	5
32.	Izražava osjećaje prema svojim sportašima.	1	2	3	4	5
33.	Ohrabruje sportaša da mu se povjeri.	1	2	3	4	5
34.	Potiče bliske i neformalne odnose sa sportašima.	1	2	3	4	5
35.	Poziva sportaše u svoj dom.	1	2	3	4	5

36.	Pohvali sportaša pred ostalim članovima tima zbog dobro odrađene izvedbe/treninga.	1	2	3	4	5
37.	Daje do znanja sportašu kad posebno dobro napravi vježbu ili je posebno dobar na treningu.	1	2	3	4	5
38.	Osigurava da sportaš bude nagrađen za dobar trening/izvedbu.	1	2	3	4	5
39.	Izražava zahvalnost kada sportaš dobro odradi trening/vježbu.	1	2	3	4	5
40.	Pohvali sportaša kada se izrazito potruđi i postigne neki cilj.	1	2	3	4	5

LITERATURA

- Alić, J., Petrić, V. i Badrić, M. (2016). Tjelesna i zdravstvena kultura u osnovnom školstvu: analiza propisanih nastavnih sadržaja. *Napredak*, 157 (3), 341-359. Preuzeto 5. 6. 2021.; <https://hrcak.srce.hr/177207>
- Badrić, M. i Prskalo, I. (2011). Participiranje tjelesne aktivnosti u slobodnom vremenu djece i mladih. *Napredak*, 152 (3-4), 479-494. Preuzeto 30. 5. 2021. s <https://hrcak.srce.hr/82788>
- Barić, R. i Bucik, V. (2009). Razlike u motivaciji sportaša koje treniraju treneri različitih motivacijskih i rukovodećih profila. *Kinesiology*, 41 (2), 181-194. Preuzeto 30. 5. 2021. s <https://hrcak.srce.hr/45839>
- Bruner, J. (2003). *Kultura obrazovanja*. Zagreb: Educa.
- Bunk, G. P. (1999). *Neue Wege in Didaktik und Methodik*. Bonn: BWZ.
- Caput Jogunica, R. i Barić, R. (2015). *Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti i sadržaji za učenike od 1. do 4. razreda osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
- Chelladurai, P. (1990). Leadership in sports: A review. *Sport psychology*, 21, 328-354.
- Chelladurai, P. (1993). Leadership. *Sport psychology*. Singer, R. M., Murphy, M. i Tennant, L.K. (ur.). New York: Macmillian, 647-672.
- Chelladurai, P. i Saleh, S. D. (1978). Preferred leadership in sports. *Canadian journal of applied sport sciences*, 3, 85-92.
- Chelladurai, P. i Saleh, S. D. (1980). Dimensions of Leader Behavior in Sports: Development of a leadership scale. *Sport psychology*, 2, 34-45. <https://doi.org/10.1123/jsp.2.1.34>
- Davies, B., Nambiar, N., Hemphill, C., Devietti, E., Massangle, A. i McCredie, P. (2015). Intrinsic Motivation in Physical Education. *Journal of Physical Education, recreation & dance*, 86 (8), 8-13. <https://doi.org/10.1080/07303084.2015.1075922>
- Duda, J. L., i Balaguer, I. (1999). Toward an integration of models of leadership with a contemporary theory of motivation. *Sport psychology: Linking theory and practice*. Lidor, R. i Bar-Eli, M. (ur.), Morgantown, WV: Fitness Information Technology, 213-230.

- Findak, V. (1995). *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture u predškolskom odgoju*. Zagreb: Školska knjiga.
- Findak, V. (2009). Kineziološka paradigma kurikula tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja za 21. stoljeće. *Metodika*, 10 (19), 371-381. Preuzeto 31. 5. 2021. s <https://hrcak.srce.hr/56036>
- Findak, V. i Neljak, B. (2006). Kvaliteta rada u područjima edukacije, sporta i sportske rekreacije. *Zbornik radova „15. ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske“*. Findak, V. (ur.). Rovinj: Hrvatski kineziološki savez, 16-23.
- Findak, V., Mraković, M. i Prskalo, I. (2003). Kineziološki vidici uloge učitelja u razvoju djeteta i škole. *Zbornik radova „Treći dani Mate Demarina – Učitelj – učenik – škola“*. Prskalo, I. (ur.). Petrinja: Visoka učiteljska škola, 36-43.
- Findak, V. i Prskalo, I. (2004). Kineziološka motrišta na školu i razvoj. *Zbornik radova „Peti dani Mate Demarina – Škola i razvoj“*. Prskalo, I. (ur.). Petrinja: Visoka učiteljska škola, 23-27.
- Horgan, G. (2005). Healthier lifestyles series: Exercise for children. *Journal of family health care*. 15 (1), 15-7. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15819361/>
- Jowett, S. i Chaundy, V. (2004). An investigation into the impact of coach leadership and coach-athlete relationship on group cohesion. *Group dynamics: Theory, research and practice*, 8 (4), 302-311.
- Kajtana, T. i Barić, R. (2009). Psychological characteristics of coaches. *Review of psychology*, 16 (1), 47-56. Preuzeto 16. 6. 2021. s <https://hrcak.srce.hr/70634>
- Kašnar, T. (2016). *Kakve trenere sportaši žele, a kakve imaju*. Diplomski rad. Zagreb: Kineziološki fakultet. Preuzeto 25. 3. 2021. s <https://repositorij.kif.unizg.hr/islandora/object/kif:375>
- Mihaliček, S. i Rijavec, M. (2009). Motivacija učitelja engleskog jezika za rad. *Napredak*, 150 (1), 39–53. Preuzeto 18. 6. 2021. s <https://hrcak.srce.hr/82815>

- Nagiová, L. i Ramacsay, L. (1999). The occurrence of the risk factors and health problems of people. *Proceeding book Kineziology for the 21st century*. Milanović, D. (ur.). Zagreb: Kineziološki fakultet, 349-351.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Zagreb.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Tjelesne i zdravstvene kulture za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*, Zagreb. <https://narodne-novine.nn.hr/eli/sluzbeni/2019/27/558>
- Neljak, B. (2013). *Kineziološka metodika u osnovnom i srednjem školstvu*. Zagreb: Gopal.
- Prskalo, I. (2007). Kineziološki sadržaji i slobodno vrijeme učenica i učenika mlađe školske dobi. *Odgovorne znanosti*, 9 (2), 161-173. Preuzeto 12. 6. 2021. s <https://hrcak.srce.hr/23551>
- Prskalo, I. (2004). *Osnove kineziologije*. Petrinja: Visoka učiteljska škola.
- Prskalo, I., Barić, A. i Badrić, M. (2010). Kineziološki sadržaji i slobodno vrijeme mladih. *Zbornik radova „Kineziološki sadržaji i društveni život mladih“*. Andrijašević, M. i Jurakić, D (ur.). Zagreb: Kineziološki fakultet, 65-71.
- Prskalo, I. i Sporiš, G. (2016). *Kineziologija*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Reeve, J. (2009). *Razumijevanje motivacije i emocija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Reich, R. (2004). *The future of success*. New York: Alfred Knopf.
- Reimer, H. A. i Toon, K. (2001). Leadership and satisfaction in tennis: Examination of congruence, gender and ability. *Research quarterly for exercise and sport*, 72 (3), 243-256. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11561389/>
- Resman, M. (2001). Ravnatelj, vizija škole i motivacija učitelja za sudjelovanje. *Zbornik radova „Suvremeno upravljanje i rukovođenje u školskom sustavu“*. Velika Gorica: Persona.
- Roberts, G. C., Treasure, D. C. i Conroy, D. E. (2001). Understanding the dynamics of motivation in physical activity: The influence of achievement goals on motivational processes. *Advances in motivation in sport and exercise*. Roberts, G. C. (ur.). Champaign,

IL: Human Kinetics, 1-51. Preuzeto 5. 6. 2021.:
http://media.wiley.com/product_data/excerpt/15/04717381/0471738115.pdf

Šumanović, M. (2012). *Evaluacija provedbe nastavnog plana i programa tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi*. Doktorska disertacija. Zagreb: Kineziološki fakultet.
<https://www.bib.irb.hr/589108>

Torregrosa, M., Sousa, C., Vildrach, C., Villamarin, F. i Cruz, J. (2008). Motivational climate and coaches' communication style predict young soccer players' commitment. *Psicothema*, 20 (2), 254-259. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18413087/>

Tušak M. i Tušak, M. (2001). *Psihologija sporta*. Ljubljana: Znanstveni institut Filozofskog fakulteta.

Vallerand, R. J. i Perreault, S. (1999). Intrinsic and extrinsic motivation in sport: Towards a hierarchical model. *Sport psychology: Linking theory and practice*. Lidor, R. i Bar-Eli, M. (ur.). Morgantown, WV: Fitness Information Technology, 191-213.

Vukasović, A. (2001). *Pedagogija*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor "MI".

Zgrabljčić, I., Križanić, R. i Koren, M. (2013). *Priručnik za primjenu projekta "Virtograd u razrednoj nastavi"*. Zagreb: Udruga Put do uspjeha.

Živčić Marković, K. i Breslauer, N. (2011). *Opis nastavnih tema i kriteriji ocjenjivanja – tjelesna i zdravstvena kultura u razrednoj nastavi*. Zagreb: Lip print.
<https://www.bib.irb.hr/510083>

IZJAVA O IZVORNOSTI DIPLOMSKOG RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)